WILHO SUMMA

Tuokio-Kuvia

Nishnij-Novgorodista.

WIIPURISSA, 1897.

TUOKIO-KUVIA

NISHNIJ-NOVGORODISTA

KESÄLLÄ 1896.

KIRJOITTI

WILHO SUMMA.

WIIPURISSA,
Wiipurin Uuden Kirjap.- ja Sanomal. osakeyht. kirjapaino
1897.

TUOKIO-KUVIA

NISSINIL-NOVGORODISTA

KESÄKUUSSA 1904.

KIRJOITTI

WILHO SUMMA.

WILPURISSA.

Matkalla.

Walhalla.

I.

Lähde kyytihevosella, matkusta rautateitse tai laivalla pois Karjalasta, niin kuta etemmäksi sieltä joudut, sitä valtavammin tunnet rinnassasi, jos nimittäin olet karjalainen, että olet jättänyt jälkeesi jotakin, joka hienon hienoilla, puhtailla siteillä panee sydämesi yhä nopeammin sykkimään. Olet jättänyt jälkeesi jotain suurta, kaunista ja ylevää; jotain verrattoman raitista ja puhdasta, jota et luule tapaavasi missään muualla, hae sitä mistä hyvänsä tässä avarassa maailmassa. Etelään päin ajaessasi tosin maantiet levenevät, näköalat laajenevat; junassa kulkiessasi liike vilkastuu, saat matkatoveriksesi tuttuja ja tuntemattomia; rautatien vierustalla asemat tihenevät, suurenevat ja muuttuvat komeammiksi. Mutta tuo kaihosi yhä vaan enenee; yhä vieraammaksi, oudommaksi tunnet itsesi kaiken tämän keskellä.

Laita on aivan sama, jos tuonne matkoillesi solut vesitse laivalla. Tosin tuntuu ihan kuin olisit kulkemassa Karjalan lukemattomilla järvillä. Näiden kirkas kalvo uudistuu mieleesi, vaan vesi ei olekaan enää rakkaan kotilammen tyyni ja rauhallinen vesi. Laineet ovat suuret, usein uhkaavankin näköiset. Kohisten, salamielisinä ja lyijynharmaina ne rientävät sivutsesi, tärisyttäen ja heiluttaen laivaa niin voimakkaasti, että rupeat pelkäämään. Näin eivät koskaan kotilammella pienet lepottavat laineet hennonneet kiikutella edes pientä onkivenettäkään.

Matkani tarkoitus oli Nishnij-Novgorodin suuri teollisuus- ja taidenäyttely, missä olin toimiva muutamien sanomalehtien kirjeenvaihtajana.

Kohta olinkin kuulussa Pietarissa, joka on tuossa Suomenlahden liepeellä. Tulin laiturille. Mutta äläpäs! Täällähän on liikettä ja elämää aivan kuin keväällä muurahaispesässä. Halkojakin oli semmoinen määrä, että luulisi kaikki Karjalan vanhat ikihongat olevan tuossa yhdessä röykkiössä.

„Poshaalusta“,*) kuulen ajurien rattailta.

Sana tuntui hyvin oudolta. Ajattelin, että parasta on, kun otan jonkun suomalaisen Inkerinpuolen miehen kyytimiehekseni. Lähestyin ajureja ja kuulinkin kohta erään suomeksi pyytelevän. Astuin heti

*) Tehkää hyvin!

hänen rattailleen, siinä hyvässä toivossa, että mies taisi äidinkieltäni. Mutta pian huomaankin pettyneeni, sillä hetken ajettuani tuo kyttyräselkäinen kyytimieheni kääntyi päin minuun ja kysäsi venäjäksi, minne olin menevä. — Olin vähältä hypätä rattailta, sillä niin hämmästyin ensin. Mieshän ei osannutkaan suomea muuta kuin pari kolme ulkoa opittua sanaa.

Sen pitemmittä pakinoitta pääsin onnellisesti Nikolain rautatielle eli n. s. Moskovan asemalle, joksi sitä Pietarissa kutsutaan.

Ikäväksi alkoi aika käydä tyhjässä odotushuoneessa junaa vartoessani. Aivan tyhjä se kumminkaan ei ollut, sillä olihan muutamia aseman virkamiehiä aitauksen sisässä lakkaamattomassa puuhassa kirjoineen. Viereisestä huoneesta kuului sähkölennätinkoneen yksitoikkoinen naputus ja aina väliin joitakin käheitä rykäyksiä. Jospa menisin tuota konetta katsomaan. Ahaa! Eipä sinne sentään olekaan menemistä, sillä „pääsy on kielletty“. Läksin rautatienpuolisesta ovesta ulos. Tuossa se nyt on rautatie. Tuosta pääsee tuonne kuuluun Wenäjän entiseen pyhään pääkaupunkiin Moskovaan, joka tällä kertaa kumminkaan ei ollut matkani määrä. Tuota myöten on kulkenut viimeksi kruunaustilaisuudesta ylhäiset vieraat, sotaväkeä hevosineen, tykkineen, ja lukemattomat muut. — Luoja sen yksin tietää, mitä vielä sitä myöten on tuleva ja menevä. Ei tuo katseleminen-

kaan kauan maittanut. Menin taaskin istumaan suuren odotushuoneen nurkkaan, käpristyin kokoon päättäen vartoa oikein sparttalaisella tyyneydellä ja suomalaisella itsepäisyydellä vapautuksen hetkeä. Sopukastani tarkastelin ympäristööni. Seinäin oivalliset ja käytännölliset koristeet ja dekoratsioonit vetivät enin huomioni puoleensa. Asemahuoneen seinät ovat näet täynnä kirjavia tauluja ja jos jonkin näköisiä ilmoituksia. — Erinomaisen mukavat ja halutut ilmoituspaikat nämä asemahuoneen seinät ovatkin. Kekseliäät ihmiset osaavatkin mainiosti käyttää näitä hyväkseen. Sen kyllä huomaa, kun vaan vähänkin näillä rautateillä liikkuu. Oli siinä sanomalehtiäkin kaiken nimellisiä ja kielisiä ilmoitettu tilattavaksi.

Vihdoin taitaa jo tulla junanlähtökin, päätin, sillä ihmisten liike alkoi vilkastua. Rattaiden jytinää kuuluu ulkoa, kun „vossikat“ kuljettivat kiireimmän kautta matkustavaisia. Eipä tässä sentään herrojen kiirettä kiireempi näkynyt olevan, sillä vielä oli odotusaikaa neljännestunti. Viisitoista minuuttia! Kauheata! Jopa sparttalainen tyyneyteni ja suomalainen itsepäisyyteni olivat vähällä mennä tippuran tiehen. Minuutit tuntuivat pitkiltä kuin iankaikkisuus. Eiköhän tuossa seinäkellossakin liene vika, koskapa se niin hiljaa naksahtelee, kuvittelin ikävissäni, silmilläni seuraten näyttäjien mielestäni hiljaista kulkua. Matkustavaisia oli kerääntynyt sillävälin koko lailla ase-

malle. Kaikkien kasvoilla kuvastui odotuksen hiljainen ja ikävystyttävä ilme. Tuon tuostakin loi joku haukotellen katseensa kellon kuperaan lasitauluun.

Etsin pitkän aikaa aikataulua nähdäkseni, milloin juna saapuisi Moskovaan. Viimein keksikin silmäni noiden lukuisain ilmoitusten joukosta aikataulun. Mutta, voi turkanen, sehän oli venäjänkielinen! Kauan siihen katsottuani en tahtonut sanaa kokoon saada, sillä silmäni alkoivat huristaa aika kyytiä. Koko pitkät rivit läksivät liikkeelle ja näyttivät kuin olisivat olleet sotilaita paksuine päällikköineen ja pitkine piikkineen — — —

Vihdoin kuului junan vapauttava vihellys. Kiireesti heitin jäähyväiset muutamille vanhoille tuttavilleni, jotka juuri olivat tulleet asemalle. Verkalleen läksi juna liikkeelle Moskovata kohti.

Siinä nyt istuin vaununnurkassa yksikseni. Ikkunasta katselin uusia näköaloja ja tuntemattomia tienoita, mitkä silmieni edessä aukenivat junan huimaavaa vauhtia kiitäessä. Paljon olikin näissä seuduissa katsottavaa ja opittavaa Karjalan miehelle.

Avarat viljavainiot aaltoilevine laihoineen ja lakeat pellot, osottivat hyvän viljavuoden olevan Wenäjälle tulossa.

Maa yleensä rautatien varsilla on tasaista ja kuivaa. Aniharva pienenlainen lampi tai joki osuu silmääsi. Kuivaperäiset pellot, joihin ei tarvitse ojia kaivaa, kasvavat auttavan sadon.

Metsää — nimittäin semmoista, jota voi varsinaiseksi metsäksi sanoa — ei paljon näkynyt koko matkalla. Aniharvoissa paikoissa oli tuon tuostakin koivutöyräs ja siinäpä olikin kaikki.

Asemia on näin pitkällä matkalla useita ja muutamia erittäin suurenlaisia ja muhkeita. Niillä asemilla, joissa oli parempi ravintola, seisoi juna 15 min., pienemmillä puhvettiasemilla ainoastaan 8 min. Lukemattomat pikkuasemat ja pysäkkeet sivuutti juna seisahtumatta, antaen vaan merkin, että näin sitä mennään edelleen herrain kyytiä.

Vihdoin saavuttiin Wenäjän sydämeen, Moskovaan. Asemahuone oli lipuilla koristettu H. Majesteettinsa näyttelyyn tulon johdosta. Kovaksi onneksi sattui pimeä yö kun kaupunkiin tultiin, joten en ollut tilaisuudessa tarkemmin sitä silmäillä, en aseman lähiseutujakaan. Sain kumminkin aavistuksen kaupungin suuruudesta, sillä muhkeat kirkot kullattuine kupooleineen ja tornit huippuineen kohoutuivat mahtavina kimaltelevan komeassa kuunvalossa.

Seuraavana aamuna olin varhain jalalla, sillä tahdoin ajoissa tutustua ympäristööni.

Koko kaupunki oli liputettu, ja rakennukset olivat köynnöksillä koristetut H. M. Keisarin kunniaksi, joka oli saapunut näyttelyä katselemaan neljäksi päiväksi. Nämät päivät olivat todellakin juhlapäiviä. Joka ilta Majesteettien kaupungissa vieraillessa olivat

suuret ilotulitukset. Kaikkialla koettivat talonomistajat saada mitä komeimmasti ja aistikkaammasti rakennuksensa kadunpuoleisen seinän valaistuksi, ja muutamat talot osottivatkin erittäin hienoa makua ja mestarillista taitoa olevan tulituksen järjestäjillä. Tietysti kaupungin miljoonamiehet tavallisuuden mukaan tässä „valaistuskilpailussa“ muilta voiton veivät. Erittäin hieno oli juhlatulitus suomalaisen höyrylaivayhtiön rakentamassa hotellissa. Erinomaisen komeassa asussa loisti tämä kautta koko kaupungin näkyvä, korkealle mäenrinteelle rakennettu, hotelli.

Ääretön ihmistungos oli kaduilla silloin. Volgalla laskettiin pitkin iltaa raketteja jos jonkinlaisia. Kauniilta näytti tuo mahtava virta tuhansine laivoineen ja aluksineen.

Päivittäin keisari keisarinnan kanssa iltapäivällä kävi näyttelyä katsomassa. Näinä päivinä oli yleisöltä pääsy näyttelyyn kielletty. Ainoastaan niiden, joilla oli viranomaisten todistus ja lupakirja, sallittiin siellä käydä. Hieman tuskaisilta näyttivät ne, joiden täytyi ulkopuolella portin olla, sillä nyt ei tullut rahakaan kysymykseen. Ääretön tungos oli aina kentällä H. H. Majesteettiensa näyttelyyn mennessä ja sieltä poistuessa.

Samana iltana kun keisarilliset kaupunkiin saapuivat, alkoi teaatteri antaa näytäntöjään, ja kaikki huvipaikat avattiin yleisön käytettäviksi.

Kaupungin asukkaat olivat innostuneet tsaarin vierailusta. Jokainen, joka vain kynnelle kykeni, oli liikkeellä, sillä kaikki tahtoivat vaikka vilaukselta nähdä „maan isän“. Kadut olivat täpösen täynnä uteliaita katsojia, jotka odottivat keisarin tulevan milloin yhtäältä milloin toisaalta.

Kaupunki ennen ja nyt.

II.

Lienee velvollisuuteni jo alussa tehdä hieman selkoa kaupungin asemasta ja ulkomuodostakin, ennenkuin ryhdyn muihin asioihin.

Nishnij-Novgorod on Oka- ja Volgavirran oikealla rannalla, näiden virtain yhtymäpaikassa. Kaupungin osaa, johon rautatie päättyy, sanotaan „jarmarkaksi“. Itse kaupunkiin vie Okan yli kaksi puusiltaa; ennen oli vaan yksi. Sillat puretaan aina syksyin jään vahvistuessa, sillä keväällä tulvan aikana ei saada tässä virrassa siltaa pysymään. Näyttelyajaksi on laitettu uusi, noin 450 syltä pitkä silta, jota myöten Siemens ja Kalske yhtiön sähkörata kuljettaa yleisöä näyttelyyn. Varsinaiseen kaupunkiin päästyä kohoaa katu äkkijyrkkänä ylös Tikanvuorelle. Tänne jalkamiehille on laitettu puuportaat Okan rannalta. Kun vaan nämä kolmattasataa porrasta kiipee, niin kyllä tuntee jo väsymyksen itseään vaivaavan.

Luulisi ainakin nimestä päättäen Nishnijn olevan alhaisella Volgan ja Okan tasangolla, mutta koko kaupunki onkin mitä korkeimmalla rantapengermällä. Alhaalta sillalta katsottuna kohoaa se jotenkin mahtavana Tikan vuoren rinteellä. Illoin loistaa mukavalta tämä vuoren kylki, kun talojen akkunoista tulet vilkkuvat toinen toistaan kirkkaammilta.

Kaunis on Tikanilta näköala alas „jarmarkalle“ ja Volga- sekä Okavirralle. — Nishnij-Novgorodin nimi on piirretty Venäjän historian muistorikkaimmille lehdille. Lieneekö Tikan vuorella ainoatakaan paikkaa, jota venäläisen veri ei olisi aikoinaan kostuttanut. Vuosituhantemme alkupuolella, noin XII vuosisadalla, oli kaupunki — jonka synnystä kerromme vähän jäljempää — verilöylyjen vallassa. Usein saivat nämät nykyään niin rauhalliset seudut todistaa monta puistuttavaa näkyä. Suomen sukuiset heimot hätyytettiin XII vuosisadalla sieltä matkoihinsa. Samoihin aikoihin oli venäläisillä vielä voitettava bulgarialaiset ja mordvalaiset heimot. Pian oli nämäkin kukistettu, joskin vielä mordvalaiset jonkin aikaa vastustivat ankarasti venäläisiä raharuhtinaita, jolloin taistelu usein paloi täydessä liekissä. Nämä Tikan vuoren rinteet olivat alinomaa sotilaitten vartiopaikkoja. Kaupunki oli silloin vielä huonosti varustettu vihollista vastaan. Eikä siis ihme ollutkaan, jos tavan takaa ryöstäjät saivat seutua hävittää mielensä mukaan ja asukkaita

mitä verisimmästi löylyttää. — Tienoo vaati asemansa vuoksi parempia, vahvempia varustuksia, jos mieli jossain määrin vastustaa vihollisten rynnäkköjä. Suuriruhtinas Jyri Wesevolovits vihdoin rupesi tuumimaan kaupungin rakentamista katsoen Volgan olevan mitä tärkeämmän kaupan kohottamiselle ja valtakunnan liikkeelle tulevaisuudessa. Mutta siinä oli vielä temppu miten saada seudun alkuasukkaat kukistumaan, sillä he eivät sovinnolla antautuneet. Sota syttyi taaskin, missä hurme virtana vuosi noille kuuluille penkereille. Noin XIII vuosisadan alkupuoliskolla rakennettiin pengermälle kaupunki, joka sai nimekseen „Uusikaupunki“. Melkein samoihin aikoihin rakennettiin ensimmäinen Arkangelin kirkko, joka nytkin vielä seisoo todistajana noilta vainon ajoilta. Jos kirkko voisi kertoa näkemänsä tapaukset, niin olisi sillä paljon meille kerrottavaa alkuasukkaitten verisaunoista ja heidän pakomatkastaan kaukaiseen pohjolaan ja paljon muuta, mikä on kiedottu menneisyyden läpinäkymättömään huntuun. — Suuria korjauksia on vuosien kuluessa tietysti kirkossa tehty, kun sodat ja tulipalot ovat sitä tavan takaa murtaneet. Mutta semminkin saa katsoja selvän kuvan sen aikuisesta rakennustavasta.

Muhkeana seisoi sen aikaisiin oloihin verraten „Uusikaupunki“ tatarilaisten harmiksi, jotka hyökkäsivät kaupungin kimppuun sitä hävittääkseen. Syn

tyneessä kahakassa kerrotaan kaupungin perustajan kaatuneen urhoollisesti taistellen. Tuomiokirkkoon ovat tuon mainekkaan suuriruhtinas Jyri Wesevolovitshin maalliset jäännökset kätketyt.

Kovia saivat asukkaat taaskin koettaa. Tatarilaiset antoivat pahasti selkään heille, ja kaupunki olikin suureksi osaksi heidän vallassaan. Verinäytäntö näytännön jälkeen uudistui, kunnes koko kaupunki kukistettiin. Vasta kuudennellatoista vuosisadalla alkoi kaupunki uudelleen kohota ja päästä rauhaan entisistä alinomaisista hyökkäyksistä. Näihin aikoihin, kun verinäytelmät olivat päivän tapahtumia, alkoi kansa antautua, katsoen vastustamisen mahdottomaksi, ja yleinen lannistus ja raukaisu alkoivat väestöä vaivata, jotta se tässä tilassa kokonaan oli alttiina vihollisen ryöstölle. Helposti he saivat ennen pitkää kaupungin haltuunsa.

Mutta elipä näinä yleisen epäilyksen hetkinä vielä miehiä, jotka eivät kovimmissakaan koettelemuksissakaan olleet kadottaneet rohkeuttansa eivätkä vapauden toivoa. Yksi näitä oli kauppias Kosmo Mininin, mikä urheudellaan sai sorretulle kansalle uuden päivän koittamaan. Eräässä suuressa juhlatilaisuudessa hän uskalsi pelkäämättä puhua kokoontuneelle väelle, innokkaasti kertoen sen kärsimykset ja kehoittaen mies mieheltä tarttumaan viimeisen kerran aseisiin ajaaksensa viholliset. Mininin selvitti kan-

salle, että tämä miesmiehinen taistelu ei ollut oleva ainoastaan heidän omaksi hyödykseen, vaan koko kansalle, ja että seudun tulevaisuus on siitä riippuva. Hänen puheensa vaikutti mahtavasti kansaan ja kohta oltiin vahvasti varustettuja hyökkäyksille. Tatarilaiset koittivat ryöstää kaupunkia, vaan kohta perääntyivät, kun heidät vastaanotettiin odottamattomalla urheudella. Tämä viimeinen ponnistus päästi kaupungin ikipäiviksi tatarilaisten rosvouksilta. Mininin kohosi tietysti kansan silmissä etevämmäksi muita, ja hänen mainettaan ovat Nishnijn nousevat sukupolvet vielä satoja vuosia jälkeenpäinkin ylistäneet. — Kuuluisan miehen maalliset jäännökset lepäävät katedraalikirkon maanalaisessa hautaholvissa, johon kirkon sisästä laskeuvia portaita myöten pääsee. Hänen hautakummulleen on kirkon sisässä rakennettu pienoinen rukoushuone. Kirstun päällä olevan Jumalan kuvan edessä palaa lakkaamatta öljytuli. — Samassa hautaholvissa makaa useita Rurikin sukuun kuuluvia ruhtinaita. — Myöhemmin on vielä Kosmo Mininille pystytetty Kremlin torille muistopatsas, joka myöskin on samalla erään samoin kuuluisan miehen Posharskin muistoksi. Patsas on kauniinta Suomen kraniittia, ja kerrotaan sen olevan Viipurin läänistä tänne tuodun.

Kansantarut kertovat jos jonkinlaisia uskottavia ja uskomattomia tapauksia näiltä vainon ja vihan ajoilta. Useat vuoret ja pengermät ovatkin saaneet

nimensä noista tarunsekaisista tapahtumista ja ihmesankareista, joiden urotyöt vieläkin, jos kohta sadun hämärässä, elävät kansassa, joita polvi polvelta, suku suvulta mitä kauniimmaksi sisällöltään koristetaan.

III.

Ei ollut näihin aikoihin mikään vaikeakaan viholliselle ryöstää seutuja, koska itse kaupunkiakin vain multavallit vartioivat. Ympäriinsä kaupunkia oli ainoastaan tuon tuostakin kaivettu multahautoja, joissa oli piiloutuminen vihollista, kun sillä oli aikomus kaupunkia saartaa. Voi kyllä arvata, miten nämä heikot varustukset voivat kestää lakkaamattomia hyökkäyksiä. Paljon vahvempaa suojeluskeinoa tarvittiin, jos mielittiin jossakin määrin vihollisia väistymättä taistella. — Muutamilla raharuhtinailla olisi ollut kyllä hyvä into ruveta näihin lujempiin varustuspuuhiin, mutta tatarilaisten alinomaiset hyökkäykset eivät sallineet tuuman toteutumista. Vihdoin onnistui kumminkin XIV vuosisadalla ruhtinas Boris Konstantinovitshin ruveta panemaan alulle kivimuuria kaupungin suojelijaksi, jotta Kremliä voitiin säilyttää. Hänkään

ei saanut rauhassa työtään jatkaa, sillä vainolaiset eivät malttaneet olla hyökkäyksillään häiritsemättä, joten kivimuurin rakentaminen Kremlin ympärille keskeytettiin. Näin sai taasen Kremli olla pitkän aikaa ilman sen vahvempaa esiturvaa. Vasta XVI vuosisadan alkupuoliskolla saatiin 2 1/2 virstan pituinen ja 5 sylen korkuinen kivimuuri valmiiksi. Nyt vasta oli Kremli jossain määrin muurinsa suojassa. Vihollisen ei enää onnistunutkaan rynnätä kaupunkia häätämään, sillä vankat kivimuurit torjuivat rynnäkköjä. Ylpeydestään kerskaakin nishnij-novgorodilainen, ettei yksikään tatarilainen ole jaloillaan muurin sisään astunut. Muhkeana seisoo vielä nytkin 11 tornia, joskin rappeutuneina. Kaikenmoisia kansantaruja kuulee kerrottavan näistä torneista. Näistä taruista ovat useammat tornit nimensäkin saaneet n. k. Dmitrin-, Korentatorni j. n. e.

Dmitrin tornissa sijaitsee vielä nytkin arkeologinen taidemuseo, missä m. m. kaikenlaisia kivi- ja pronssikauden esineitä on nähtävänä. Suuri joukko taidemaalauksia vanhoilta ajoilta tavataan siellä myöskin. Muutamat näistä ovat jotenkin hyvin onnistuneita niihin aikoihin nähden. Erittäin vetivät huomioni puoleensa „Kristuksen hautaaminen“ ja „Vale-Dmitrin hyppääminen Moskovan Kremlin akkunasta“. Oli tietysti paljon maalauksissa ala-arvoistakin työtä.

Tuomiokirkko, hovi, kuvernöörin asunto y. m. ovat kaikki komeita rakennuksia Kremlin sisässä. Näiden rakennusten ympärillä on kauniita puistoja, joista mainittakoon Mininin puisto, mihin on pystytetty jalon vapaudensankarin Kosmo Mininin muistopatsas.

Nishnij-Novgorodin asukasluku ei ole täyttä sataatuhatta. Sekalainen on kaupungin väestö: tapaat siellä venäläisiä, tatarilaisia, armenialaisia, bulgarialaisia, persialaisia, juutalaisia, kaukasialaisia, mustalaisia, kiinalaisia y. m. y. m. Kaupungilla kulkiessasi näet kaikenkielisiä ja -näköisiä ihmisiä ja luulet Baabelin sekotuksessa olevasi. Ihmisiä tietysti kokoontuukin tänne kuuluisien markkinoiden tähden. Tullessaan tänne tuotteitaan rahaksi vaihtamaan useat jäävätkin nähdessään elinkeinojen olevan paremmalla kannalla kuin omilla seuduillaan. Näin onkin tänne sekalainen asujainjoukko vähitellen syntynyt.

Tämmöisessä kaupungissa kuulee tietysti useata kieltäkin. Kansojen eri tavat ja elämä luonnollisesti riippuvat jokaisesta kansanheimosta itsestään, eikä ihme olekaan, kun kuulin erään kutsuvan Nishnijä Baabelin sekakieliseksi kaupungiksi. Kyllä tämä vertaus jos mikään pitää paikkansa.

Nishnijn asukkailla on yhtä paljon kirkkoja asukaslukuunsa nähden kuin suuremmilla muilla Wenäjän

kaupungeilla. Useammat kirkot ovat jo XIII ja XIV vuosisadalta. On luonnollista, että niillä on omat kansallishistoriansa, sillä rakennettiinhan ne juuri niihin aikoihin, jolloin sodat ja hävitykset uhkailivat näitä tienoita. Ne pyhimysten kuvat, jotka noilta kahakoilta säilyivät, ansaitsevat todellakin kunnioituksen — kuten muinaiskalut esivanhempain ajoilta konsaankin. — Niinkuin sanoin, on kirkkoja melkoinen määrä. Komeimpain jonkkoon on luettava n. k. P. Jumalan äidin syntymäkirkko. Wenäjäksi kutsutaan sitä myöskin „Stroganovskin“ kirkoksi. Edellä jo puhuin myöskin toisesta ja komeasta „Kremlin“ kirkosta. Nämä kirkot säilyttävät koko joukon vanhanaikuisia esineitä sekä taidemaalauksia eri ajoilta; viime mainittuja lienee suuriarvoisiakin. Vanhoja pyhäin kuvia, kuten madonneja y. m., on tavallista enemmän näissä säilössä. Muutaman noin IX vuosisadalta olevan madonnan kuvan, joka kerrotaan Korsunissa maalatuksi, säilyttää eräs näistä kirkoista. Tämä esittää Jumalan äitiä, ja on muka ote evankelista Luukkaan piirtämästä neitsyt Maarian kuvasta.

Edellä huomautin, miten vanhoja madonneja säilytetään ja arvossa pidetään sekä miten näillä on oma arvonsa historiassa. — Niinpä keskelle „Bahvalenskyn“ kapeata katua, jossa muinaisina vuosina kirkko paloi, ja jonka rauniolta madonna säilyneenä löydettiin, on rakennettu kirkon tornin muotoinen kivipat-

sas, missä säilytetään tämä palosta pelastunut madonna. Kohta lähemmäs tultua huomaa tämän olevan historiallisen paikan, vaikka patsas ei olekaan juuri kauniiksi laitettu, niinkuin Wenäjällä usein on tapana koristaa pyhiä paikkoja. Syy lienee siihen tilan ahtaus ja paikan sopimattomuus. — Madonnan edessä palaa yöt ja päivät tuli. — Patsaan kupeessa on vanhanaikuisilla kirjaimilla jotenkin tähän tapaan: „Pysähdy, tämä paikka on pyhä paikka. Muinoin seisoi tässä temppeli, mutta paloi se v. 15** poroksi perustuksiaan myöten, vaan kumminkin palavassa tuhkassa säilyi tämä pyhä madonnan kuva!“

Luostareita on erittäin vanhoja, jopa kolme XIII vuosisadalta. Kaksi on näistä kaupungissa, mutta kolmas sen ulkopuolella. Okan rannalla oleva Blagoveshenskin luostari on jo yhtä vanha kuin kaupunkikin, siis noin XII vuosisadalta. — Niissä säilytetään ääretömän paljon kultaa ja kalliita esineitä. Näitten holveissa arvaamattomat arteet yhä homehtuvat, vaikkakin raha-asioita väitetään huonoksi Wenäjällä. Miljooniin kerrotaan kullassa nousevan näiden luostarein omaisuus.

Muinaistarulla on paljon kerrottavaa tapauksista, mitkä ovat sattuneet näitten ikivanhain rakennusten pyhäin muurien sisällä — — —

IV.

Nishnij-Novgorod on maailmankuulu suurista, kaksi kuukautta kestävistä markkinoistaan. Niille kokoontuu sekä kansaa että tavaroita kaikista laajan Wenäjän valtakunnan osista, niin hyvin Uraalin länsi- ja itäpuolelta, kuin kaukaisesta pohjoisesta ja liedosta suvesta. Tavaraliike, kauppa ja vaihto on sen vuoksi mitä vilkkainta, ja juuri se seikka lieneekin pääasiallisesti vaikuttanut, että keisari Aleksanteri III 23 p:nä toukok. 1893 määräsi Nishnijssä markkinoiden kestäessä pidettäväksi tämän yleisvenäläisen teollisuusnäyttelyn.

Kuten sanottu, Nishnij-Novgorod on, ainakin markkina-aikana, hyvin vilkasliikkeinen kaupunki, ja siinä yhtyy samaan paikkaan niin paljo ja kaukaisiltakin mailta kotoisin olevaa kansaa, joka taas tavaransa ja havaintonsa levittää mitä laajimmille aloille, että se epäilemättä on sangen otollinen suuren näyttelyn paikaksi. Mutta liike edellyttää kulkuneuvoja, ja mitä Nishniin tulee, on se siinä suhteessa erinomaisessa asemassa. Kaupungin läpi virtaa Wenäjän suurin joki Volga, vieläpä sen sivujokikin Oka, kunnes ne, yhä pysyen kaupungin sisässä, yhtyvät toisiinsa. Molemmat ovat laivakululle sopivat; ehtimiseen liikkui siellä ollessani niitä pitkin höyry- ja purjealuksia,

mikä tuoden täytensä markkina- ja näyttelyvieraita, mikä kuljettaen tavaraa. Rautateillä taasen oli niin suuri liike, että kuulemma, esim. Moskovan ja Nishnijn välillä kulkee päivittäin lähes 30 junaa, ahdinkoon asti täynnä nekin. Ja niinpä olikin sitten kaupungissa jos jonkinlaista väkeä vallan kirjavanaan.

Näyttelykenttä oli laitettu aivan lähelle rautatien asemaa Okan varrelle. Oli siinä työtä tehty, vaivaa nähty, ennenkuin oli saatu uljaat puut kasvamaan, nummelle nurmi vihannoimaan, komeat suihkulähteet pulppuamaan, ruohopohjaiset lammikot, joista vesi maanalaisia teitä virtaili toisiin lammikoihin, kaivetuksi, rakennukset rakennetuksi. Tuhatmäärin sanotaankin työmiehiä olleen pitkin vuotta, ja rahaa nieli kentän järjestäminen useampia miljooneja.

Yleisöä palvelemaan oli kentälle laitettu ylen määrin kaikellaisia mukavuuksia ja huvituspaikkoja niinkuin sähkörautatie, joka kiemuroiden kulki ympäri näyttelypaikan, ravintoloita, virvoitusjuoma- ja maitokauppoja, teaattereja y. m. Mainitsemista ansaitsee myöskin korkea näkötorni, mistä yhdellä silmäyksellä sai nähdä koko avaran lakean kaikessa loistossaan.

Iltasin kun yritti sähköradalla tai Suomen höyrylaivayhtiön aluksilla Okavirtaa pitkin lähteä kaupunkiin, niin oli sitä silloin tungosta, ettei päästä tahtonut. Kun sitten saavuit Okan ylitse kaupunkiin, oli vastassa pengermä niin tavattoman korkea, ettei tah-

tonut suoraan jalkaisin päästä kaupungin yläosaan. Pulasta kumminkin selvisi oitis ja helposti, kun siirtyi pengermän alla sijaitsevaan suomalaisen yhtiön „elevaattoriin“, joka nosti sinut 5 kopekan, tai jos tahdoit „matkustaa“ toisessa luokassa, 3 kopekan maksusta ylös harjanteelle 14 venäjänsylen korkeuteen.

Itse kaupungissa, joka tietysti juhli ja oli liputettu, pisti muukalaisen silmään hotellien, ruokapaikkojen ja virvoitusjuomamyymälöiden paljous, joita oli liikaakin varattu näyttelyvieraiden tarpeeksi. Mutta kun menit sisään ja pyysit jotain suuhusi, niin kyllä kukkarossa tuntui, varsinkin kun nylkyhintojen lisäksi saat suorittaa enemmän kuin kohtuulliset juomarahat palvelijoille, jotka muussa tapauksessa näyttivät ylen tyytymättömiltä.

Suomen höyrylaivayhtiökin oli rakennuttanut liikkuvan, oikein nelikertaisen hotellin Okavirralle. Se oli tietysti „nykyajan vaatimusten“ mukaan sisustettu ja järjestetty, eikä, mitä oleskelun rauhalliseen puoleen tuli, ollut kalleudestakaan valittamista, huoneita kun sai 1 rupl. 50 kop. ja siitä ylöspäin. Palvelusväki, josta ainakin naiset olivat Pietarin suomalaisia, oli kansallispukuumme puettu. Ravintola kuului olevan vuokrattu eräälle venäläiselle.

Toinenkin suomalainen ravintola „Wostotshni Bazar“ oli olemassa. Se näkyi olevan varsin paljon käytetty.

Kaupungista kulki kentälle sähkörata, ja vesitse kulkivat suomalaisen höyrylaivayhtiön laivat kuljettaen pitkin päivää yleisöä. Iltasin oli aina erinomaisen suuri tungos päästä kaupunkiin, sillä silloin aina tahtoivat kaikki survaantua yht'aikaa. — Kun Okan penger yläosaan kaupunkia on mahdottoman korkea, jotta ylöspäästessä on suuri työ noita kiemurtelevia kaupungin katuja kulkea, oli suomalainen yhtiö, kuten sivumennen mainittiin, rakentanut „elevaattorin“ sveitsiläistä mallia, mikä nostaa 28 henkeä vaunussa kerrassaan ylös mäen harjanteelle I luokassa 5 ja II luokassa 3 kop. maksusta. Laitos kävi veden painovoimalla; vaunu, joka oli ylhäällä, täytettiin näet vedellä, jotta se tuli raskaammaksi kuin alivaunu. Kun vaunu oli saatu vedellä täytetyksi, niin sähkökellolla annettiin tieto; ylhäällä olevan vaunun jarruttaja avasi vaunun jarrun auki, ja silloin verkalleen se lähti laskeumaan alaspäin kohottaen samalla alivaunua. Keskikohdalla rataa tulivat ne vastakkain, kumpikin kulkien omaa rataansa. Aika kyytiä huristavat vaunut, niin että matka kuljettiin noin 1 min. 20 sek. Viidessä minuutissa ehtivät vaunut edestakaisin. Toisessa „elevaattorissa“ sai kulkea 14 venäjänsylen pituisen tunnelin läpi. — Pengermälle päästyäsi olit tilaisuudessa menemään joko suomalaiseen basariin (hotelli) tai kaupunkiin, saman yhtiön sähkövaunuissa, jotka tavan takaa kulkivat pitkin rataa.

V.

Koko Wenäjän maassa ei raittiusasia ole saanut todellista tunnustusta, joskin muutamissa paikoissa onkin tartuttu pahetta poistamaan. Ei olekaan mikään ihme, jos juoppous on päässyt jo pieniin poikasiin leimansa piirtämään. Aivan synnynnäisenä vikana alkaa se olla, sillä perintönä kulkee se vanhemmilta lapsiin. — Nishnij-Novgorodkaan ei ole tässä suhteessa muita parempi. Ja mikä onnen potkaus olisi sitte tälle seudulle osannut? Kaupungissahan on mitä erilaisinta kansallisuutta ja onhan luonnollista, että elämän tavatkin ovat mitä kirjavimmat. Täällä ei suinkaan suomalainen sananlasku „elä maassa maan tavalla“ pidä paikkaansa.

Kun juomapahe on näin yleinen sekä miehissä että naisissa, niin onkin kaupunkiin kohonnut hotelleja ja „traktiireja“ toinen toisensa viereen. Mikään ihme ei olekaan, että yläkerrassa on koulu ja alhaalla kapakka. Muinoin lausuikin eräs munkki Nestor keskustellessaan tovereinsa kanssa: „Wenäjä on iso juoppola, ilman alkoholia ei täällä voida elää, eivät edes pienet lapsetkaan!“ — Niin on hän lausunut, ja epäilemättä on tässä paljon perääkin, sillä niin syvälle on tuo perisynti juurtunut kansaan. — „Kordovoi“ (po-

liisi) hän antaa päihtyneen hoiperrella kadulla aivan rauhassa, jos vaan tuo pysyy jaloillaan; vieläpä auttaa hänet ylös, jos jalat pettävät. Harvoin tapahtuu, että hän velvollisuuttansa täyttäisi korjaamalla humalaista kadulta talteen. — Kun kaupungissa yleensä on näin vapaata juominen ja juopotteleminen, niin silloinhan helposti lisääntyykin noiden tuhatmääriin nousevan alkohoolin kurjuuteen langenneiden joukko. — Jos tarkemmin tahdot perehtyä täällä kapakkaelämään, niin pistäydy „miljoonain kadulle“, jossa sinulle täydellisesti selviävät paheen seuraukset. Tämän kadun nimi jo osottaa, minkälaiset eläjät täällä ovat. Tämän kauniilta ja mahdikkaalta kuuluvan kadun asukkaista on koko joukko kaupungin varakkaita, entisiä kauppiaita, talojen omistajia, kaikenlaisia liikemiehiä, kultaja hopeaseppiä, pappeja, virkamiehiä, konttoristeja j. n. e. Nämä kaikki viinanuhreiksi joutuneina ovat muuttaneet näin alhaisen kadun eläjäin keskelle. Kun omaisuus on alas kulkkuun juossut ja elämä muuttunut mitä roistomaisemmaksi, niin häpeä ja omantunnon vaivat ovat pakoittaneet heidät turvautumaan näitten inhoittavien hökkelien suojaan. Tämän kadun väestön välillä ei ole mitään säätyerotusta, ja olkoon mies ken tahansa, aina hän on tervetullut. „Miljoonain kadun“ puhtaus ja järjestys ovat huonoimpia, mitä ajatella voi. Asukkailla on omat luolansa kadun alhaisimmissa komeroissa. Tämmöisiä salaisia lokeroja

on kunkin rakennuksen alaosassa ja pitkin kadunalaisia. Kadun varrella ovat heidän omat „traktiirinsa“ ja „sainonsa“ sekä viina- että muut kauppansa, joista oikea ihminen ei voi mitään nauttia tuon peräti huonon siivon vuoksi.

Kerran erään toverini kanssa tahdoin tarkastaa kadun komeroita ja kurjia eläjiä. Mutta kun kahden emme uskaltaneet astua näitä salapolkuja samoamaan, niin otimme „kordovoin“ mukaamme, joka 20 kopekkaisen saatuaan oli valmis tekemään meille minkä palveluksen tahansa.

Kun olimme useamman „salakarin“ sivuuttaneet, tapasimme etäämmällä maanalla komeroissa mitä huonoimman ja raskaimman ilman. Ja palattuamme noin neljännestunnin ajan tulimme lähellä Volgan rantaa olevaan isonlaiseen pimeään lokeroon, minkä asukkaat näyttivät kovin säpsähtäneiltä luullen kai meitä joksikin salapoliiseiksi, sillä tavallisesti — kertoi oppaamme — on se varkaitten piilopaikka. — Huoneessa paloi pieni lamppu, joka oli savunnut siihen määrään, ettemme tahtoneet mitään nähdä. Täälläkös häkäyttävän savun seassa aukeni meille mitä kauhistuttavin taulu todellisesta kurjuudesta: humalikkaita, puoleksi alastomia miehiä ja naisia, joukossa lapsiakin, makasi ryysyihin käärittyinä ympäri lokeron permantoa. Tukehduttava oli ilma, lamppukaan ei tahtonut jaksaa palaa, mutta täällä vaan nuo ihmiskunnan hylkyrit

viereksivät likaisella lattialla, jonka alkuperäistä väriä enää oli mahdoton erottaa. Kurjuutta, yhä kurjuutta osotti tämä komero, ja tässä sain vasta nähdä viheliäisyyden kuvan täydessä muodossaan. Satamääriin nousi niiden luku, jotka siinä surkeuden pesässä elivät, ja näiden inhoittavaan tilaansa joutumiseen oli epäilemättä suurimmaksi osaksi „viinakulta“ syynä. — On aivan selvää, että kun ihminen joutuu tämmöiseen viheliäisyyteen, niin silloin seuraavat häntä kaikenmoiset tauditkin. Ei se pois ollut täältäkään. Ruikutusta kuuluikin kaikkialta. — Oudoksuen katselivat nämä „maailman murjomat“ meitä, ja mieli olisi kyllä tehnyt almuja antamaan, jos näitä olisi ollut vain joku muutama, vaan kun luku nousi satoihin, niin katsoimme parhaaksi olla kukkarojamme aukaisematta. Tätä kurjuutta emme voineet kauvan katsoa, sillä se iljetti. Pois sieltä oli päästävä hengittämään raittiimpaa ilmaa. Kuva, jonka siellä näin, painui syvään mieleeni ja luulen, ettei se hevin pois lähde.

„Miljoonain kadun“ pohjoisimmassa päässä on isonlainen köyhäin majatalo, jonka omistaa kauppias M. Pasgeroff. Majatalon hoitajana on nykyisin virasta eronnut merikapteeni N. Nasharoff. Hän on hiljainen, sävyisä ja muuten vieraanvarainen mies.

Muhkea on tämä rakennus ja siksi iso, että siihen sopii noin 800 henkeä. Ainoastaan erityisiä makuusijojakin löytyy 664 hengelle. Mukavasti on nämä

laitettu, ja kukin makaaja on omalla erityisellä tilallansa, jonka rautapylväät viereisestä vuoteesta erottavat. Talo on kaksiosainen, nim. mies- ja naisosastoon jaettu. Ulkoseinällä on isoilla kirjaimilla piirretty sanat: „Ei saa tupakoida; ei laulaa; ei juopotella; täytyy elää sävyisästi; on käyttäytyminen siivosti!“

Laitoksessa ei anneta kenenkään päivällä asustaa. Hämärän tullessa avataan ovet, ja kohta täyttyykin huone katukulkureista. Aamulla 5 aikana yhteisellä kellon lyönnillä herätetään „vieraat“, joille kaupungista hankitaan työtä. Jos ken huomataan olevan humalassa tai rikkovan yleisiä, kaikkien noudatettavia sääntöjä, niin hän enemmittä mutkitta ajetaan pois laitoksesta, ja hän menettää samalla oikeutensa työpaikkaan.

Yleensä noudatetaan siellä ankaruutta ja koetetaan juurruttaa näihin kurjiin ihmisolentoihin vielä säntillisyyttä ja sävyisyyttä ja samalla myöskin kuulijaisuutta ja ahkeruutta.

Kerta viikossa laitoksen tai jonkun „pohatan“ toimesta jaetaan näille rahaa, joko 5 tai 10 kopekkaa riippuen tietysti aina laitokselle luovutettujen almujen suuruudesta. Samalla annetaan 3 naulaa leipää ja 1 naula vehnästä. — Johtajan puheiden mukaan ravitaan silloin aina noin keskimäärin 2,000 henkeä.

Saman mallisia laitoksia löytyy kaupungissa useampia. Niinikään on koko joukko ruokapaikkoja,

joissa kerta päivässä jaetaan köyhille ruokaa ilman maksua.

Nishnij-Novgorod on tunnettu näet rikkaista „kupetsistaan“ (kauppiaista), sillä täällä asuvat suurimmat leipä- ja ruokakauppiaat, jotka tekevät kauppaa isoimmissa Wenäjän kaupungeissa. — Nämät ovat keskuudessaan hommailleet lukuisasti ruokapaikkoja alhaisolle. Tämä onkin suurena osana syyna tämän irtolaiskansan tulvalle. Sadottaisin samoaa päivittäin kaupunkiin maantienmaleksijoita hylkyrien joukkoa lisäämään ja kurjalla tavalla antelijaiden kauppiaiden almuja hyväkseen käyttämään.

Markkinat.

Markkinat.

VI.

Jo Suomesta lähtiessäni oli minulla vireillä jonkunmoinen aavistus kuuluisista markkinoista, ja olinkin jo mielikuvituksissani saanut täyden kuvan näistä. — Kuvittelin Nishnijn markkinoita aivan samanlaisiksi kuin meidänkin maamme markkinoita, joita vuosikymmenien kuluessa olemme tilaisuudessa kotikaupungissamme näkemään — lautakojuja, telttoja, karusellia, humalaisia, hevospiiskuria j. n. e. Kaikkea täällä tavataan vaan suuressa määrässä. Tämmöinen kuva oli mieleeni näistä painunut ja semmoiseksi kuvattuna markkinoita, astuin nyt Nishnijn „jarmarkkaan“, joka on Okan vasemmalla rannalla. Kun tänne astut, niin huomiosi kiintyy kohta kenttään. Avarana aukee tämä nyt tarkasteltavaksesi, kaikkialla näet suoria, leveitä katuja, jotka juuri jakavat tämän kaupunginosan suorakulmaisiin kortteereihin. Rakennukset ovat samaan

malliin kivestä tehtyjä ja valkovärillä sivellettyjä. Koko „jarmarkan“ rakennusten katot on viheriäksi maalattu, joten Tikanvuorelta katsottuna koko kenttä näyttää yhdeltä viheriältä lakeudelta.

Kentällä on keskuksena n. k. „Gostinnyi dvoor“. Tässä on noin 60 kortteeria, jotka sisältävät 2,530 puotihuoneustoa. Näiden keskellä on leveä bulevardi. Kahden puolen tannerta on pikkuinen kanava, joka on hyvä olemassa tulipalon sattuessa. Kanavain toisella puolen on myöskin uusia, samaan malliin rakennettuja kaksikerroksisia kivitaloja. Näissäkin on lähes 2,000 puotihuoneustoa. Alikerroksissa on jos jonkinlaista tavarata ja aina niin, että koko katu eli linja, joksi niitä sanotaan, sisältää vaan samaa tavaraa. Silläpä onkin näille linjoille annettu nimityksensä n. k. muoti-, saippua-, kello-, lasi-, vaatelinja j. n. e. Itse kauppiailla on usein tavallisuuden mukaan alikerrassa kauppaosasto ja ylikerrassa hän asuu itse, missä myöskin on konttori, jossa suuremmat tukkuostajat käyvät tinkimässä ja kauppoja hieromassa. — Alinomaa tavataankin „kupetsia“ höyryäväin teelasien vieressä konttoriakkunoista tirkistelevän ja tavarataan tarkastelevan.

„Jarmarkan“ päärakennuksessa „launoidomissa“ ja tämän ympäristörakennuksissa, useammissa pasaaseissa tavataan vaan hienompaa tavaraa. Bulevardin puolella tavataan aina vaan posliini-, kulta- ja hopeateoksia, etempänä jo osuu silmään kankaita, teetä,

sokeria ja kaikkien enemmän turkiksia. Kerrotaan vuosittain turkiksia menevän kaupaksi markkina-aikana yli 15 miljoonan ruplan arvosta. — Turkiksia katsellessa luulisi koko maailman turkiksi kelpaavain eläinten nahat olevan näillä markkinoilla kaupattavana. Nahkoja saapuukin avaran valtakunnan kaikilta haaroilta ja ulkopuoleltakin. Enimmän kerrotaan kuitenkin niitä tuotavan Arkangelista, Siperiasta, Amerikasta, Kiinasta, Persiasta, Kaukasiasta ja Tibenin vuoriseuduilta, sekä myöskin suuri joukko lännestä, sekä Lantuasta y. m. — Manufaktuuriteollisuutta on myöskin paljon ja tehdäänkin kauppaa markkinoilla paljon yli $^1/_2$ miljoonan ruplan. Manufaktuuria on koko joukko Aasian puolelta. Kirjavat ovat nämä kauppapaikat, sillä kun eri paikoista teollisuutta tuodaan, ovat tietysti tuotteetkin saaneet omat värinsä kunkin paikan kaunoaistin mukaan. Pumpulikankaita on suunnattoman paljon kaikkialta; Kiinan, Afganistanin, Persian, Kaukasian, Mongolian, Astrahanin sekä Sisä-Wenäjän lounaisista osista. Liinavaatteita on myöskin runsaasti ja meneekin vuosittain 5 miljoonan arvosta. Tämä teollisuus leviää ympäriinsä, jopa Pohjois-Amerikan Yhdysvaltoihin saakka. Vielä tavataan villakankaita, joita menee kaupaksi moninverroin enemmän kuin liinakangasta, sillä niitä myydään yli 10 miljoonan ruplan arvosta. Nahkaa tavataan ylimäärin sekä valmistettua että vielä raaka-aineina yhteensä noin 15

miljoonan arvosta. Näistä on valmistettu joukko teoksia, kenkiä ja hevosvaljaita y. m. Näiden kauppiaiden luku nousee koko joukon yli 300. Kauppoja hierovat nämäkin 1—2 miljoonan vaiheille. Nahkateollisuuden tuotteita levenee lavean valtakunnan eri haaroille sekä koko joukko ulkomaille n. k. Saksaan, Amerikkaan y. m. Hyviä lammasnahkoja on paljon Aasiasta sekä Wenäjältä ja noussee näiden myyntisumma lähes 3 miljoonaan. Tämän tavaran kuljettajia ovat enimmäkseen Leipzigin juutalaiset, tuoden tänne omain markkinainsa tähteitä. Koloniaalia on myöskin paljon ja kauppoja hierottanee näilläkin 2 $^1/_2$ miljoonan arvosta. Paljon on täällä sekalaista tavarata, n. k. työkaluja, metalliesineitä, pyhäin kuvia, hillaa, lasia, huonekaluja, vanhoja vaatteita, kirkonkelloja, viiniä y. m. — „Jarmarkki“ tarjoaa vielä yleisölle jos jonkinlaista esinettä, joiden luetteleminen kävisi tässä ehkä liian pitkäksi.

„Jarmarkan“ päärakennus „launoidom“ on suuri ja kaunis ja sisältää enimmäkseen pientä esinettä n. k. kulta-, hopea-, silkki-, manufaktuuri-, paperi-, soitto-, luu-, metalli- ja villatavaroita. Rakennuksien ylikerroissa ovat markkinoiden hallinnolliset virastot, kuvernöörin kanslia ja asunto, valtiopankin haarakonttori, posti-, telegraafi- ja poliisivirasto sekä suurempain kauppiaiden kortteerit y. m. Rakennuksen alikerta on kuten sanoin pasaasi, jossa illoin kaupungin hie-

noin väki käypi huvittelemassa ja iltaa viettämässä. Ääretön tungos on usein avarassa pasaasissa, ettei tahdo päästä kävelemään, sillä yleisöä kokoontuu soittoa kuulemaan. Suuri soittokunta puhaltaa rakennuksen ylikerrassa parvekkeella. Huvittavaa on liikkua pitkin katua ja kulkea jonon mukana, katsellen äärettömiä kauppaliikettä, jota päivät pitkin kestää.

„Jarmarkan“ Volgan puolisella rannalla ovat yleisön huvipaikat. Täällä on naurua, huutoa ja melua teaatterin, sirkuksen ja kaikkein rahannarraajain ympärillä. Siinä on kansaa kaikellaista yhdessä mellakassa. Vilkas liike vallitsee tämän ympäristössä, sillä persialaisten kanssa kauppoja hierotaan manteleista, rusinoista, pähkinöistä, suurista ja monivärisistä matoista y. m.

Okassa olevissa laivoissa on äärettömän suuret määrät kalaa ja rautaa. Rauta suureksi osaksi kuljetetaan Uraalin kaukaisilta tehtailta. Tätä kaupataan täällä noin $^1/_4$ miljoonan arvosta. Kaloja on 50—60 laivaa hiekkasärkkiön Okan hietaluodolla jos jonkinlaista, on suolattua, keitettyä, kuivattua, öljyttyä y. m. ja kaupaksi kalaa lasketaan maailman markkinoille 4 miljoonan seuduille.

Siperian laituri Volgan varrella on mitä vilkkain kauppapaikka, tavarainsa runsaaseen lukuisuuteen nähden. Täällä on tuotteita Aasiasta saakka, n. k. pumpulia, villaa kaukaisilta Siperian aroilta, keski-Aasiasta,

Orenburgista ja Kaukasiasta, suuria viinilekkerejä, nokkoja, puuteollisuutta y. m. s. Koko Volgan pengermä on täynnä höyrylaivayhtiön laivoja ja konttoreja. — Teetä on täällä paljon, sillä markkinoille kuljetetaan tämän kautta noin 21 miljoonan ruplan arvosta. Kiinalaista teetä kyllä tavataan, mutta aniharvoja Kiinan vinosilmäisiä myyjiä, sillä he ovat jo useimmittain jättäneet tavaransa venäläisten välittäjäin käsiin. Tee kulkeekin kuulemma suoraan tänne karavaaniteitse, ja aniharva lienee semmoinen kauppapaikka täällä, joka välittäisi suoraan teekauppaa. — Sikäli kun kuulin kerrottavan, on jo Kiinassa venälaisten tehtaita, joten heillä on parempi tuoda teensä suoraan sieltä välittämättä enempätä kauppavälitystä.

Tämän markkinakentän pohjoispuolella on eräs lakea, jossa hevos- ja muitakin eläinkauppoja hierotaan. Tätä kutsutaan „konnuksi“. Täällä ovat kaikki hevoshuijarit koolla. Tatarilaiset ja mustalaiset näkyvät täällä niinkuin Pietarissakin olevan oikein ensi luokan vekkuleita. „Konnu“ on melkein samantapainen kuin „Pietarin konnu“, uupuu vaan Bitsochin miehiä (Putskan). — Aivan täydelliset ovat nämä markkinat ja monessa kohden muistuttavat synnyinmaamme markkinoiden hyörinää ja pyörinätä.

Nämä kuulut markkinat kestävät noin 40—50 päivää. Vanhaa lukua heinäk. 15 p:nä alkavat ja noin syysk. 3—4 p:nä loppuvat. Tällä lyhyellä ajalla kum-

minkin ehditään tehdä kauppaa noin keskimäärin 5,000 miljoonan ruplan arvosta. Johonkin määrin voi nyt tästä huomata, miten paljon päivässä voidaan tavaranvaihtoa välittää ja miten suurenmoiset nämä markkinat ovat. — Hallitus on paljon uhrannut markkinain eteen ja teetättänyt rakennukset kivestä. Aniharvassa paikassa, enimmäkseen laiturin luona ja Okan pengermällä, tavataan puisia rakennuksia. — Hallituksen toimesta valaistaan „jarmarkka“ sähköllä. Tulen huolettomasti pitäminen on ankarasti kielletty. Koko markkina-alueella ei saa tupakoita ollenkaan, sillä hyvin helposti saatettaisiin huolimattomuudesta laskea tuli markkinatavaroihin, ja yks' kaks' voisi koko miljooniin nouseva tavaravarasto poroksi muuttua.

VII.

Edellisessä tein seikkaperäisesti selvää markkinakaupasta paraan kiireen aikana, mutta nyt koitan luoda vielä jälkikatsahduksen markkinaelämään.

Markkinalippu lasketaan 6/25 syyskuuta alas markkinakentän päärakennuksen tornista. Tämän lipun nostaminen antaa merkin markkinain viralliseen alkamiseen ja sen laskeminen taas niiden loppumiseen, — kumminkin saa vielä parisen viikkoa senjälkeen ken-

tällä harjottaa kauppaa. Aivan kuin vanhan harmaahapsisen vanhuksen elämä sammuu ja innostus laimenee, samoin loppuivat vähitellen nämäkin parisen kuukautta kestäneet markkinat. Päivänä toisensa jälkeen aljettiin makasiineja ja kauppapuoteja sulkemaan. Yleinen kiire oli tavaroita pakatessa. Korkeita kuormia, joita vetivät suuret hevoset raskaine valjaineen, valui ulos kentältä pitkin päivää. Yölläkään ei enää ollut aikaa levähtämiseen.

Teaatteri ja kaikentapaiset huvituspaikat lakkauttivat toimintansa samana päivänä. Kaikellaiset rahanpetkuttajat ja ilveilijät saivat myöskin „pistää pillit pussiin“ ja pötkiä tiehensä.

Kentällä olevat ravintolat suljettiin seuraavalla viikolla. Yksi ainoastaan jäi liikettä edelleen pitämään. Tässä pitivät „kupetsat“ keskenään erojaispitoja. — Näin taasen hajosi tuhat määriin nousevain kauppiasten joukko kukin omalle haaralleen. Ken läksi Uraliin, ken itään, ken pohjoseen, ken etelään, ken taasen Aasian raukoille rajoille.

Koko markkinain kaksikuukautinen elämä on sammunut. Ympäriinsä suravovat ostajat ovat kadonneet. Koko kaupungin markkinainpuolinen osa on muuttunut aivan kuin kuolleeksi. Äsköinen huuto ja melu on tauonnut ja muuttunut kalmiston hiljaisuudeksi. Paksuilla rautatangoilla teljettyjä makasiineja näkee silmä kaikkialla. Joku vahtimies vaan kurkis-

taa komerostaan. Illoin ei kenttää valaista, vaan vallitsee pimeys kaikkialla.

Monta kertaa lakealla risteillessäni tulin ajatelleeksi: miksi ei Suomen teollisuuden tuotteita ole näillä markkinoilla. Luulisihan täällä suomalaisien teoksien menevän kaupaksi yhtä hyvin kuin muidenkin. Onhan suomalaisten teollisuus kunnostanut itsensä kaikkialla, mutta kuuluisilla Nishnijn markkinoilla ei sen tuotteita tapaa. Luulisi sen täällä hyvinkin voivan kilpailla Wenäjän teollisuuden kanssa. Mutta tukalat tulliolot nostavat meikäläisten tavarain hintoja korkeiksi, ja se seikka lienee syynä siihen, ettei Suomen teollisuutta tänne tuoda kaupaksi.

Ja Hänen Keisarillisen Majesteettinsa
suurruhtinaat Nishnij-
Novgorodissa.

VIII.

Kauan aikaa ikävällä odotti yleisö H. Majesteettiensa saapumista kaupunkiin. Keisarillisia kyllin arvokkaalla tavalla vastaanottaakseen pukeutui kaupunki oikein loistavaan juhlapukuun. Heidän tuloteilleen laitettiin muhkeita torniniekka kunniaportteja venäläiseen malliin. Suuri joukko tankoja, suurine ja pienine lippuineen ja ilotulituskoneita oli kaikkialla. Juhlallisen vaikutuksen teki markkinakentän sähköllä valaistu päärakennus monine tuhansine lippuineen, vaakunakilpineen, aseineen, muinaisvenäläisine koristeineen, köynnöksineen ja taidokkaasti koristettuine verhoineen. Tänne oli keisarillisten tuloa varten rakennettu suurenmoinen ulkokäytävä, joka sadoilla sähkölampuilla valaistiin. Tämä sali oli koristettuna etelämaisilla kasveilla ja kärpän nahoilla.

Viimein tulikin toivottu keskiviikko, kesäk. 29 päivä, jolloin Hallitsijapari kello 10 aamupäivällä saapui erityisellä junalla vieraiksi kaupunkiin. Pitkin rautatienlinjaa olivat asemat Moskovan ympärillä kauniisti liputetut. Moskovankin asemahuone oli jo erittäin mukavasti ja taiteikkaasti lipuilla kaunistettu ja sähköllä valaistu. Mutta täällä eivät Majesteetit kauan viipyneet, ainoastaan sen ajan vaan kuin toinen veturi muutettiin.

Nishnij-Novgorodin asemahuone ja koko kaupunki, kuten sanottu, oli muhkeaksi koristettu. Asemalla olivat ylhäisiä vieraita vastaanottamassa kaupungin päällikkö parooni Delvig ja kuvernööri Baranoff, sekä joukko kaupungin arvokkaimpia virkamiehiä ja rahapappoja. Ylhäisiä seurasivat mukana ylihovimestaritar ruhtinatar Obolensky, ministeri, sotaministeri, kenraaliamiraali Richter, kenraali Hesse, hovimarsalkka kreivi Benkendorff, hovimestari kreivi Hendrikoff.

Vieraitten kaupunkiin saavuttua otettiin heidät ensin tavanmukaisesti vastaan. Ylhäiset ajoivat kohta hoviin. Äärettömät ihmisjoukot olivat kokoontuneet katukulmille nuorta Hallitsijaparia tervehtimään. Nuoren Hallitsijaparin kaupungissa käynti oli uutta ja suurenmoista nishnij-novgorodilaisista. Siltäpä nyt näin miehissä, ken vaan kynnelle kykeni, tahdottiin ylhäisiä nähdä ja hurraa-huudoilla tervehtiä. Yleinen innos-

tus oli kaikkialla ylimmillään. Missä vaan H. H. M. M. liikkuivat tahtoi kansa ryntäämällä seurata heitä. Järjestyksen valvojilla oli täysi työ järjestyksen pitämisessä, jotta ahdinkoa ei olisi syntynyt hallitsijaparin kulkiessa kaduilla. Jo samana päivänä kävi hallitsijapari seuralaisineen näyttelykentällä jossa viipyivät vaan noin 2 tuntia. Illalla oli suuremmoinen juhlavalaistus. Kaupungin rahapapoilla oli nyt tilaisuus näyttää prameuttaan. Jokainen panikin parastaan liikkeelle ja koitti tulituksen saada mitä uhkeimmaksi voi. Suomalainen höyrylaivayhtiö oli koettanut myöskin parastaan ja olikin kieltämättä saanut omat hotellirakennuksensa sekä järjestämänsä hovin ja teaatterin ilotulituksen mitä komeimmaksi. Jokaisen täytyi puhtaalla omallatunnolla tunnustaa, että suomalaisten ilotulitus oli onnistuneimpia mitä poltettiin. — Muutamiin torniin oli pantu ilotulitusta varten heijastuskuvastimia. Volgalla pidettiin tulitus ja vesijuhla. Kremlin ja Dmitrovskin tornit olivat komeasti valaistut. Mäkirinteille oli laitettu komeita heijastuskuvastimia, jotta tulitus Volgalla oli saatu hurmaavaksi. Ääretömät ihmisjoukot olivat pitkin Okan ja Volgan varsia ilotulitusta kerääntyneet katsomaan.

Seuraavanakin päivänä kävivät H. H. M. M. näyttelyssä, jossa viipyivät pitemmän ajan. Suuri saattojoukko kaupungin ylhäisempiä oli heidän mukanaan. Illalla oli taaskin ilotulitus. Uudessa kaupungin teaat-

terissa myöhemmin illalla annettiin juhlanäytäntö, jossa hallitsijapari oli läsnä. Kaupungin tunnetuimmille henkilöille oli myöskin suotu kunnia ottaa osaa juhlanäytäntöön. Kaupungin päällikön välityksellä lähetettiin nimellisiä vapaapääsylippuja näille onnellisille. Suomalaisen höyrylaivayhtiön johtavat henkilöt olivat myöskin näitten valittujen joukossa.

Torstaina kävivät Majesteetit vielä näyttelykentällä. Näinä kolmena päivänä ehtivät ylhäiset useassa osastossa, m. m. Suomen taideosastossa, käydä katsomassa näyttelyesineitä. Kerrotaan heidän olleen tyytyväiset näyttelyyn. Myöhemmin illalla kutsuivat kaupungin rahapapat H. Majesteettejään markkinakentälle, jossa muhkeassa markkinatalossa pidettiin suuremmoiset huvit ja syötiin isot päivälliset ylhäisten kunniaksi. Tänne oli kokoontunut satamääriin nouseva ihmisjoukko kaupungin hienoimpaa yleisöä ja rahamiehiä perheineen iltaa viettämään. Kauan eivät ylhäiset täällä viipyneet, vain korkeintaan 45 m., kun taas palasivat takaisin hoviin.

Perjantaina kello 1 päivällä läksivät H. H. M. M. paluumatkalle pääkaupunkiin. Aamupäivällä kävivät vielä kaupunkia katsomassa sekä kulkivat höyrylaivalla „Juuga“ Okavirtaa ihaillen.

K. K. Majesteeteille lahjoittivat kaupungin ylimykset jos jonkinlaisia lahjoja ja kallisarvoisia kukkakimppuja. Kun m. m. ylhäiset kävivät markkinaken-

tällä katsomassa, niin kuului kauppias Marosoff, puuvillatehtaiden omistaja, tarjoilleen ylhäisille samppanjaa ja vielä lahjoittaneen kalliin kukkavihkon. Siperialaisen teetehtailijan varastossa tarkastelivat H. H. M. M. teelajeja, ja tehtaan isäntä lahjoitti ylhäisille teellä täytetyn teesäiliön, jonka kansi oli briljanteilla ja nimikirjaimilla koristettu. Siperialaiset rautatehtaan isännät tarjosivat H. Majesteetilleen suolaa ja leipää hopeaisella tarjottimella, johon oli piirretty markkinakentän kuva, mikä esitti heidän rautaosastojaan; tämä lahjoitettiin hänelle. Samat kauppiaat lahjoittivat keisarinnalle kultakorin, joka oli täynnä briljanteilla koristettuja kultaisia kukkia ja jonka arvo nousee äärettömiin.

Hallitsijaparia kävi saattamassa yli rajan kaupungin päällikkö paroni Delvig seuralaisineen. Keisari astui alas vaunuista ja avopäin kiitti saattajiaan vieraan varaisuudesta ja pyysi lausua kansalle ilonsa ja kiitoksensa siitä, että se huomasi itse velvollisuutensa, ettei huolinut varustaa suurta poliisijoukkoa järjestystä pitämään, ja vaikka järjestysmiesjoukko olikin näin vähäinen, niin kumminkaan ei tapahtunut suurempia tapauksia eikä tapaturmia koko hänen vierailuaikanaan kaupungissa, vaan yleinen järjestys oli kaikkialla hyvä ja kiitettävä.

Yleisö oli kerrassaan huumautunut H. Majesteettiensa vierailusta. Kaupungin kaksi äänenkannattajaa

latelivat 5—6 palstaa joka päivä ylhäisten pienemmistäkin matkoista ja teoista. Kaikki pienimmätkin yksityiskohdat kerrottiin tarkoin. — Kaupungissa oli näinä päivinä suuri tungos matkailijoista.

IX.

Syyskuun alkupäivinä oli taasen kaupunki juhlapukuun puettuna. Liehuvia lippuja näkyi kaikkialla kaupungissa sekä laivoissa ja höyryillä pitkin Volgaa ja Okaa. Useampia päiviä olivat kaupungissa vierailleet H. M. Keisarin setä suuriruhtinas Wladimir Aleksandrovitsh sekä suuriruhtinas Konstantin Konstantinovitsh seuralaisineen. — Edellisellä viikolla vieraili kaupungissa Oldenburgin prinssi.

Oikein juhlallisesti vieraita vastaanottaakseen pukeutui kaupunki juhlapukuunsa. Markkinakentän päärakennus „Launojadom“ oli loistavasti koristettu. Rakennuksen sisustasta kohoavat patsaat toiseen ylikerrokseen oli silkki- ja samettivaatteilla kirjavaksi verhottu. Rakennuksen sisusta oli mitä kalleimmilla kalustoilla varustettu. Ylhäällä parvekkeella näinä päivinä puhalsi musiikki pitkin päivää, vuoroin eri orkesterit keskenään.

Pitkien juhlien rasittamana hiljaiseksi muuttunut kaupunki virkosi uuteen eloon. Oli aivan kuin uusi, raittiimpi tuulahdus olisi puhaltanut Nishnijn eläjäin kasvoille tuoreemman ilman, kun ne pitkän painostavan kuumuuden jälkeen elpyivät ottaakseen juhlallisesti vieraitaan vastaan. Kuin mies miehestä tarttuikin koko kaupunki juhlaan käsiksi, ja siksi olivatkin nämä päivät muodostuneet todelliseksi juhlaksi.

Sunnuntaina 6/25 p:nä pitivät kaupungin kauppiaat ja rahapapat suurenmoiset päivälliset „Launoidomissa“ suuriruhtinas Wladimir Aleksandrovitshille ja hänen puolisolleen ja pojalleen. Suuriruhtinas Wladimir Aleksandrovitsh esitti maljan H. M. Keisarille, kauppaklubin puheenjohtaja Marosoff piti puheen juhlavieraille. Aamupuolella olivat vieraat näyttelyssä, josta illalla tulivat näihin markkinain päärakennukseen päivällisille.

Maanantaina saapui kaupunkiin omalla junallaan suuriruhtinas Konstantin Konstantinovitsh seuralaisineen. Illalla 9 aikana pani kaupungin hienoin yleisö toimeen huvit ylhäisille vierailleen suomalaisessa „Vastatsnoja Bazasissa“. Täällä oli juhlasali sisustettu mitä hienoimmaksi ja somistettu kallisarvoisilla koristeilla. Pitkin hotellin käytäviä oli levitetty monenkirjavia mattoja. Useimpia laulajattaria esiintyi vieraille. Suuriruhtinas Kiril Wladimirovitsh tahtoi koittaa suomalaisen yhtiön „elevaattoria“, istuen vaunuun,

jossa hänet laskettiin ensin alas ja sitte ylös. Mukavaksi ja tarkoitustansa vastaavaksi kiitti vieras laitosta ja onnitteli sen laittajaa insinööri R. von Haartmania.

Näyttely.

Näytely.

X.

Laajan Wenäjän kaikilta kulmilta, aina Aasian aroilta asti, tulvi tänne kansaa, mitkä kauppoja tekemään Nishnij-Novgorodin kuuluisilla markkinoilla, mitkä yksinomaan katsomaan sen muhkeata näyttelyä. Tuhansia veti näyttely ulkomailtakin, vieläpä kaukaisesta Amerikasta saakkaa — „kaikista kansoista ja kielistä kuin taivaan alla on“. Volga lukuisine sivuhaaroineen kuljetti sadoilla laivoillaan ihmisjoukkoja pohjoisesta, idästä ja etelästä. Rautatie toi ahdinkoon asti matkustajilla täytettyjä vaunuja länsimaailmasta. Täällä sitä sai joltisenkin käsityksen Baabelin kielten sekoituksesta! Eikä ihmekään, että ihmisiä näin virtasi Nishnij-Novgorodiin. Katselemista, vaan pikimältäänkin tarjosi se ainakin yhdeksi viikoksi. Historiallista kaupunkia, joka sitäpaitsi on maailman suurin markkinapaikka, ansaitsee kyllä muulloinkin käydä katso-

massa, mutta kun siihen lisää tuon komean näyttelyn, niin onko ihme, jos kaikilta suunnilta kansaa tulvii.

Näyttely oli sijoitettu ulkopuolella markkinain puolista kaupungin osaa, noin pari virstaa Okan vasemmasta rannasta ja puolitoista virstaa rautatien asemalta kaakkoiseen. Nishnij-Novgorodista vei neljän virstan pituinen sähkörautatie 10 kopeekan maksusta hengeltä näyttelykentälle. Markkinain-puolisen kaupungin loputtua jatkuu tähän Gordejevkan kirkonkylä ja sen jälkeen näyttelyvieraille rakennetut hyvin komeat hotellit, jotka pitkissä riveissä molemmin puolin sähkörautatietä tekivät itsessään jo joltisenkin kaupungin. Huomaamatta on näin siirrytty neljä virstaa ulos kaupungista. Sähkövaunut pysähtyivät näyttelykentän pääkäytävän eteen, mistä vaan muutaman askeleen kuljettua käytävästä sisään voi noustà toiseen sähkörautatievaunuun, joka sitten kiertelee ympäri laajaa näyttelypaikkaa. Tämä monimutkainen rata oli pituudeltaan kolme ja puoli virstaa ja toi viimein näyttelyn äärimmäiset rakennukset kaarreltuaan, pääkäytävälle takaisin. Kovin tarpeellinen yleisön mukamuudelle tämmöinen kiertelevä rata olikin, sillä korkean aitauksen piirittämä näyttelynala oli kokonaista 77 desettiinaa. Jos ken yhdestä tantereen reunasta tahtoi siirtyä toiseen, niin se oli helposti tehty sähkövaunun avulla.

Laajuudeltaan sanotaan tämän näyttelyn olleen kolmea kertaa suuremman kuin viime näyttelyn Mos-

kovassa. Näyttelyä ruvettiin hommaamaan jo vuodesta 1893, ja oli se järjestyksessään 16 Wenäjän näyttelyistä, jotka tähän asti pidettiin melkein vuorotellen vaan Pietarissa ja Moskovassa. Nyt oli Nishnij-Novgorod anastanut tämän tärkeän tehtävän ja laatinut näyttelyn, joka laajuudellaan ja monipuolisuudellaan sanotaan vieneen voiton kaikilta edellisiltä. Sen tarkoituksena oli kohottaa Wenäjän taidetta, herättää uutta intoa kaikilla teollisuuden aloilla sekä pyrkiä omantakeiseen toimintaan niillä rikkauksilla, mitä luonto laajassa Wenäjässä tarjoaa. Sentähden olikin näyttelylle koetettu saada yksinomaan oma kansallinen leimansa.

Näyttely oli järjestetty 20 eri osastoon, jotka taas vuorostaan ryhmittyivät eri lajeihin näytteillepanijain ja eripaikkakuntain suhteen. Nämä osastot olivat seuraavat:

I Maalaistalous.
II Hevossiitos ja -hoito.
III Raavaseläimet.
IV Tarha- ja puutarhaviljelys, sekä hedelmäin hoito.
V Metsästys ja kalastus.
VI Metsäviljelys.
VII Vuorityö.
VIII Liinateollisuus.

IX Tehdas- ja käsiteollisuus.
X Taide ja ammattiteollisuus.
XI Ryhmäteollisuus.
XII Koneteollisuus.
XIII Siperian ja Wenäjän kauppa Kiinaan ja Japanin kanssa.
XIV Keski-Aasia sekä Wenäjän kauppa Persian kanssa.
XV Sotaosasto.
XVI Merisotaosasto.
XVII Rakennus- ja insinöörityöt sekä jokiettä merikauppalaivasto.
XVIII Taidemaalaus.
XIX Kansanvalistaminen, terveydenhoito, hyväntekeväisyys, avunantaminen sattuvissa vaaroissa sekä vesistä pelastus.
XX Äärimmäinen pohjoinen.

Suurimmat aivan palatsimaiset rakennukset oli VII, VIII, IX, X, XII, XVIII ja XVI osastolla; erittäin muhkea oli viimeinen, mikä oli kokonaan maurilaiseen styyliin rakennettu ja monilla torneilla varustettu, joiden huippuja koristivat puolikuut. Ruunun laittamia rakennuksia oli näyttelyssä kaikkiaan 55 ja näytteillepanijoitten 117. Tulipalojen varalta olivat nämä kallisarvoiset laitokset ympäröidyt maanalaisilla vesitorvilla, joista joka 50 sylen päästä kohosi kol-

mella hanalla varustettu patsas maanpäälle. Tulipalon sattuessa voi noista kolmesta hanasta saada 12 vesisuihkua, joista jokainen heitti vettä 50 sangollista minuutissa. Tämmöisiä vesijohtopatsaita oli näyttelykentällä kaikkiaan 70. Paitsi näitä laitoksia, löytyi rakennusten sisässä omat vesijohtonsa. Kaksi palosammutuskuntaa pidettiin tämänlaatuisten sattumain varalta. Luulisipa syvyyden lähteitten ruvenneen kuohumaan, jos nuo suihkut kaikki olisi pantu liikkeeseen, tahi ehkä Oka olisi kuivunut vedestä.

XI.

Paljon puhuttu näyttelykenttä oli nyt edessäni. Kolmekymmentä kopekkaisen pääsylipun lunastettuani olin valmis „kontrullisen“ portin läpi astumaan tuonne puolen rauta-aidan. Karjalan sydänmaan mies ensikerran astuttuaan näin lavealle juhlakentälle ei tietänyt mihin olisi lähtenyt, sillä kaikkialla osui silmään uutta, vierasta, kirjavata katsottavaa. Kaikki nuo lukuisat osastot aivankuin viittasivat: tänne, tänne! Niin suurella kentällä, jossa miljooniin nousi näyttelyesineiden luku, ei tietänyt minne ensin piti mennä ja siltä ohjasikin matkansa lähimmäisiin paviljonkeihin. Näin minäkin tein. Kaikkialla tapasin mitä erilaisim-

pia osastoja. Näinkö täällä onkin, ehdin itsekseni lausua, kun muistin, etten ollutkaan synnyinmaani näyttelykentällä vaan yleisvenäläisessä teollisuus- ja taidenäyttelyssä. — Näyttely oli epäilemättä suurenmoinen, sillä täällä olivat lavean Venäjän valtakunnan kaikki tuotteet täysin edustettuina. Meni vaikka mihin osastoon tahansa, niin aina tapasi silmä yhä vaan uutta. Tämä näyttely teki katsojaan todellakin mahtavan vaikutuksen. — Pitkin päivää tällä avaralla kentällä katseltuasi, hermostut lopulla niin, ettet muuta kuule kuin koneiden raskaan vihellyksen ja ihmistungoksen surinan. Soittokuntien kovin kaikuvat ja voimakkaat säveleet, joita mahdottoman suuret kirkonkellot säestävät, tunkeutuvat ytimeesi saakka. Tunnet kohta itsesi voimattomaksi sulattamaan päivässä tätä näyttelyn hommaa. Väkeviä koneita katsellessa et voi olla itseksesi kerskaamatta, että luomisen Herra on sinut yksin pannut noiden keksijäksi ja hoitajaksi. Jos ei omin silmin tuota kaikkea olisi nähnyt niin toisen henkilön kertomusta tuskin uskoisi todeksi. Tässä koneosastossa esiintyvät mitä selvimmin ihmisnero ja -kekseliäisyys. Oikein tarkoin tätä hyörinää punnitessasi tunnet itsesi aivan vähäpätöiseksi kaiken tämän keskellä, ja mieleesi juolahtavat lapsuudessasi lukemasi sadut kaikenmoisista ihmeistä ja yliluonnollisista teoista. Katsojan rinta pakostakin pamppaili, sillä tavallisissa oloissaan ei ihminen tunne koskaan

itseänsä niin pieneksi yhteiskunnan jäseneksi kuin tämmöisissä harvinaisissa tilaisuuksissa.

Saadakseni lukijakuntani täysin selville näyttelystä lienee velvollisuuteni ruveta osastottaisin sitä esittelemään havaintojeni ja näkemieni mukaan. Perinpohjainen selonteko on mahdoton, joten lukijan on suosiollisesti tyytyminen siihen vähäiseen, minkä kirjasen hajanaiset tuokiokuvat tarjoavat.

Keisarillisten paviljonki.

Tämä paviljonki oli sirosti rakennettu ja ulkonaisilla viehätyksillään sai katsojan väkisinkin viekoitelluksi lähemmin tarkastamaan. Koko rakennus oli mitä hienommasti sekä ulkoa että sisältä verhottu. Kukkalaidelmat paviljongin edustalla olivat lumoavan kauniit ja aistikkaat; tämä paviljonki olikin epäilemättä viehättävin paikka koko näyttelyssä. Tämän kuntoonpano ja järjestäminen olikin kuulemma ollut Wenäjän aistikkaimpain miesten huolena. Rakennus osoitti, että tähän olikin saatu parasta panna liikkeelle ja ettei suinkaan aikaa eikä rahoja oltu säästetty. — Pakennus oli puusta rakennettu. Olisi luullut, että sen olisi annettu siinä olla pitemmänkin aikaa näyttelyn muistona, mutta pois se siitä purettiin samalla kuin muutkin paviljongit eikä jätetty kiveä kiven päälle tästä loistorakennuksesta.

Taidepaviljonki.

Tämä rakennus ei suinkaan häikäillyt muhkeudessaan edellistä. Voittipa sillä, että oli kivestä rakennettu ja sitäpaitsi paljon avarampi. — Suomen taidemaalauksille ja piirustuksille oli tässä rakennuksessa suotu eri osasto, joten nämä olivat aivan erikseen Wenäjän lukemattomain taiteilijain tuotteista. Kohta tähän Suomen taideosastoon sisäänastuttuasi tervehtivät sinua Gallénin taulut. Näytteillä oli Suomesta 96 taulua vanhemmilta ja nuoremmilta taiteilijoilta. — Useimmat näistä tauluista olivat olleet ennenkin monesti näytteillä. Tunnustaa täytyy, että maamme taiteilijat puolestaan kunnostivat itseään hyvin tässä näyttelyssä. En rupea taiteenarvostelijaksi, sillä kykyni ei siihen riitä. Lainaan sentähden erään vieraan sanomalehden arvostelun, joka tietysti puolueettomasti on tästä osastosta lausunut mielipiteensä. „Grashdanissa“ oli pitkänlainen arvostelu tauluista ja lausuttiin siinä m. m.: näytteillepannuista tauluista ei yhdestäkään voi huomata, että ne on maalattu 50 virstaa Pietarista*), mieluimmin jossain kauempana Hollannissa tai Tanskassa.“ Maisemamaalareista kiittää lehti erit-

*) Tämä ei tietysti pidä paikkaansa, sillä sinne, missä taulut ovat maalatut, on paljon enemmän matkaa, kuin lehti sanoo. Kirj. muistutus.

täinkin Munsterhjelmiä. Laatumaalareista mainitsee se Ahlstedtin ja Edelfeltin; Gallénista sanotaan, että hän on Suomen paras historiamaalari.

Suomen kuvanveistotaiteen sanoo lehti olevan heikomman kuin maalauksen. Tässä ei muka kukaan kohoa keskinkertaisuuden yli. „Tämmöinen on — jatkaa „Grashdanin“ — Suomen osasto. Se ei ole suuren suuri, mutta ansaitsee siitä huolimatta erityistä huomiota. Kansallinen yhtäläisyys on kaikissa huomattavissa samoten kuin rakkaus kotimaahan. Kaikki on perinpohjaista työtä, mutta suuria siveltimen lentoja ja laajalle ulottuvaa aatetta kaipaa. Perhe-elämää kodin lieden ääressä ne enimmiten kuvaavat; Ruotsin kultuurin kosketuksia näkee kaikkialla, mutta ei slaavilaista rohkeutta, säälimättömyyttä.“ Tässä on lyhyin sanoin lehden tunnustus maamme taiteilijain osastosta.

Seinän toisella puolella olivat Wenäjän taiteilijain maalaukset, piirustukset, veistokset y. m. Näiden luku nousi tuhansiin ja oli kieltämättä hyvinkin onnistuneita maalauksia ja piirustuksia joukossa. Wenäjän taiteilijat olivat panneet epäilemättä parastaan liikkeelle. — Mahtava oli tämä osasto noiden lukuisain esineidensä puolesta, ja katsomista ja ihailemista oli kylläksi.

Tämän osaston vieressä oli vielä kaksi eri paviljonkia. Toisessa näyteltiin eri maksusta erästä isoa

taidemaalausta Kaukasian valloituksesta. Tämä taulu oli hyvin onnistunut ja sai katsojan liikutetuksi murhenäytelmällään. — Tämän vieressä oli toinen paviljonki, jossa myöskin maksusta näyteltiin taulua, mikä kuvasi kuuluisaa Nishnijn kauppiasta ja vapauden sankaria Mininiä siinä tilaisuudessa, kun hän puhui kansalle vihollisen sorrosta, kehottaen rupeamaan miesmiehiseen taisteluun vainolaisia vastaan. Tämä suuren suuri taulu on, kuten odottaakin voi, mitä onnistuneimpia. — Paikkakunnan yleisölle onkin tämä taulu mitä suurin arvoinen ja rakkain, sillä tuleehan jokaisen kansalaisen kunnioituksella ja kiitollisuudella muistaa esisiään, jotka henkensä uhrasivat ja verensä vuodattivat vapauden ja oikeuden puolesta.

Sanomalehtien paviljonki.

Näyttelyssä oli annettu sijansa „maailman kolmannelle vallallekin“ — ja kuinkas muuten. Lienevätkin koko Wenäjän valtakunnan niin suuremmat kuin pienemmätkin lehdet olleet tämän rakennuksen sisässä edustettuina. Suomen sanomalehdistöllekin oli suotu paikkansa, mutta suomalaisia lehtiä oli vain Suometar ja Turun sanomat, jotavastoin ruotsalaisia oli enemmänkin, niinkuin Nya Pressen, Hufvudstadsbladet, Tammerfors y. m. — Tässä oli tilaisuus näyt-

telyvierailla käydä näitä lukemassa, sillä tämä oli mukavaksi lukuhuoneeksi järjestetty. Pitkin päivää olivat tässä pöydällä tuoreet uutiset tutkittavina, ja vanhat korjattiin pois vastuksista. — Sanomalehtimiesten käytettävänä oli samassa huoneessa monta kirjoituspöytää kaikkine tälle alalle kuuluvine kaluineen ja useampia kirjoituskoneita. Pitkin päivää kulkikin osastossa mitä kirjavinta sanomalehden kirjeenvaihtajaa sanomalehden kirjeenvaihtajamerkki rinnassa. Muiden mukavuuksien lisäksi oli samassa rakennuksessa telefooneja, sähkökoneita, postitoimisto y. m. Kaupungille ei huolinut mennä tämmöisiä asioita toimittamaan, kaikki sai tässä aikaan. — Koko rakennuksen sisustus osoitti, että sanomalehtien kirjavasta kirjeenvaihtajajoukosta oli mitä parhaimmasti huolta pidetty.

Suomen paviljonki.

Tietysti kohta kenttää sinne tänne harhaillessasi rupesit hakemaan näiden vieraiden paviljonkien joukosta Suomenkin. Aivankuin sattumalta jouduitkin viimein paljon kotimaassa ennen lähtöäsi puhutun Suomen osaston luo. Ulkopuolelta katsottuna ei tätä erottanut muusta kuin kotimainen maalaustapa noista lukuisista muista osastoista. Heti sisäänastuttuasi harmiksesi huomasit, ettei Suomi ollut kylliksi hyvin

edustettu. Mikä oli tähän syynä, ehdit jo monasti itseltäsi tiedustaa. — Tähän et vastausta kumminkaan saanut tämän osaston seinien sisältä. Silloin vasta selvisi sinulle tämä kysymyksesi, kun olit tarkastellut useammat muut paviljongit, joista osui silmääsi kyllin kotimaisia tuotteita. Näin oli, ikävä kyllä, Suomen teollisuus tässä levitetty hajalleen. — Siksi Suomen osasto tulikin semmoiseksi puolinaiseksi mikä se nyt oli, eikä katsoja voinutkaan tietysti saada mitään täydellistä käsitystä maamme teollisuuden arvosta. Huoneen ahtaus ja mataluus, kuten useat valittivat, saattoi jossain määrin olla tähän vikana. Esineet oli sullottu mielestäni ahtaisiin paikkoihin liian pälletysten, johon syynä oli epäilemättä tilan puute. Mutta mikä oli tämän paviljongin riittämättömyyteen syynä? Olihan Suomen puolesta asiamies tätä valvomassa, miksi ei alussa jo huomautettu tilan ahtautta, niin olisihan kai koetettu aikanaan parantaa mikä korjattavissa oli. Jos Suomen koko teollisuus, joka oli tässä näyttelyssä edustettuna, olisi pantu yhteen, niin miten suuri osasto olisikaan siitä tullut. Mutta näin ei käynyt. Näin lavealta sinne tänne riputeltuna antoi Suomen teollisuudesta hätäiselle katsojalle sangen hämärän kuvan näyttely.

Tarkastakaamme tämän „esipuheen“ jälkeen lähemmin osastoa. Siinä oli vaan Suomen käsiteollisuutta näytteillä. Suomen kalastusmuseo Helsingistä oli kyl-

lin hyvin edustettuna pienine malliesineineen. Siellä oli verkkoja onkia ja jos jonkinlaisia kalastusneuvoja sekä pienehköjä venemalleja. Fiskars'in tehtaan teoksia tavattiin koko lailla pienemmästä suurempaan saakka. Suuri joukko käsitöitä useammasta käsityökoulusta ja -laitoksesta oli tuotu näytteille. Mainittakoon Turun, Hämeenlinnan, Lovisan, Sortavalan, Tammisaaren ja Helsingin käsityökouluista; Sortavalan rouvasväenyhdistys, Suomen käsityönystävät Helsingistä, aistioviallisten opisto, Wiipurin poikakoulu, Järveläisen Wiipurista veistokoulu, Keisarillinen Suomen talousseura, Akateeminen piirustuskoulu. Leipuri Löppönen näytteli rinkeliä, joita siellä paistettiin ja maistettiin.

Kaikki nämä esineet olisi myyty, jos vaan olisi ostajia ilmestynyt. Muutamat kuuluivat hyvin kaupaksi menneen, vaikkakin useille tullin kautta oli hintakin korkeaksi kohonnut. — Pitkin päivää vieraili osastossa koko joukko ulkolaista yleisöä Suomen kotiteollisuutta ihailemassa. — Yleinen tunnustus kaikkialla lausuttiinkin, että näidenkin vähäisten esineiden joukossa löytyi paljon arvokkaitakin.

Olisi toivonut, että koko Suomen teollisuus olisi ollut yhdessä paviljongissa, eikä kuten nyt useammassa. Silloin varmaan olisi ulkolainenkin katsoja saanut täydellisemmän kuvan Suomen teollisuudesta kuin nyt tapahtui.

Vaikeata oli löytää yhtäkkiä kaikkea Suomen teollisuutta tällä avaralla kentällä, ellei uhrannut useampia päiviä ja aivan tyystiin nuuskinut paviljonkien joka sopukkaa ja tutkinut osastojen otsakekirjoituksia.

Täytyy, ikävä kyllä, moitteitten lisäksi lausua paheksuminen siitä, etteivät Suomen teollisuuden harrastajat näin Wenäjän sydämeen lähettäneet hoitamaan osastoja semmoisia henkilöitä, jotka olisivat tyystin muistaneet rajan yli tultuaankin puhua maamme toista kieltä. Vaan useimmat lähettivät semmoisia, jotka kokonaan olivat täällä tämän unhottaneet. Muutamat olivat kyllä tämän seikan vaarinottaneet, jossa tekivätkin kieltämättä aivan oikein ja kiitettävästi.

Sattui usein, jos hoitajattaria puhutteli suomeksi, ettet saanut vastausta kielelläsi, vaan että hän sopersi jotain muukalaista. Wenäjän kielen taitavia olivat kyllä useammat. — Asia saattaa olla kyllä monesta pieni, vaan todellisuudessa on sillä kumminkin arvo, ja toivottavasti otetaan vastaisuudessa tämäkin seikka huomioon.

Keskuspaviljonki.

Tämä paviljonki voitti suuruudellaan kaikki muut ja oli isoin näyttelyn rakennus. Kuten nimikin osottaa, oli tämä kentän keskuksessa ja muodoltaan aivan

pyöreä monine sivuosastoineen. Osasto osaston vieressä oli mitä hienoimpaa Wenäjän teollisuutta lukemattomista tehtaista. Enimmäkseen sisälsi tämä rakennus mitä somimpia ja kalliimpia teoksia. Ääretön joukko oli hienon hienoja mattoja Moskovasta, Pietarista ja Odessasta y. m. isommista tehdaskaupungeista ympäri valtakunnan. Tämä pyöreä paviljonki sanottiin olevan ympäri mitaten lähes kilometrin pituinen. Tästä voi saada jonkinmoisen käsityksen tämän jättiläisrakennuksen sisustan monipuolisuudesta ja luvusta. — Aivan mahdottomaksi kävisi minun luetteleminen mitä kaikkea se sisälsi, sillä Wenäjän n. k. hienompi teollisuus oli yleensä sinne sijoitettu. — Suomenkin teollisuutta — n. k. Waasan ja Tampereen tehdastavaroita, Fiskars'in teräskaluja, Raivolan rimatehtaan tuotteita, Turun huonekalutehtaan teoksia y. m. oli siellä runsaasti näytteillä. Toinen toistaan parempia ja maukkaammin järjestettyjä olivat eri tehtaiden tuotteet. Sanalla sanoen olivat lukemattomat soittokone-, rauta-, nuora-, huonekalu- y. m. tehtaat hyvin edustetut tässä paviljongissa.

Tämän paviljongin keskus oli tyhjänä soittokuntia varten, jotka vuoroin vaihdellen puhaltelivat, viekotellen yleisöä virvokemyymälän edustalle tarkastamaan näitäkin ja nauttimaan niiden tarjoomasta hyvästä.

Keski-Aasian paviljonki.

Muhkea rakennus oli itämaalaista mallia. Itämaalainen teollisuus olikin tässä täysin edustettu, niin vaate-, nahka-, viini-, kulta-, hopea kuin muukin teollisuus. Siellä tavattiin päivät pitkät kangaspuittensa vieressä itämaalaisia mies- ja naiskankureja. Hienoa ja sirotekoista vaatetta soluïkin ilmoille. — Tämän osaston sirotekoiset esineet antoivat täyden kuvan itämaalaisesta teollisuudesta, itämaan kansan elämän tavoista ja toiminnasta. Osaston teollisuuden voi panna kilpailemaan etevyydessä minkä maan kanssa tahansa. Näppäryys, kykeneväisyys, sukkeluus ja täsmällisyys ilmeni kaikkialla esineitä tarkastaessa. Mukavasti oli nämä tähän järjestetty eikä oltu sekoitettu muiden teollisuutta, kuten useiden muiden osastojen oli käynyt. Yksinomaan oli tässä vaan itämaiden tuotteita pienemmästä suurimpaan saakka.

Keisarillisen tehtaan paviljonki.

On taas suurenmoinen paviljonki tarkastettavissa. Osastossa oli suureksi osaksi viiniä, sokeria, vaateteollisuutta, rautaa jos jonkinlaista, ajokaluja, hopea- ja kultateollisuutta sekä seinä- ja taskukelloja y. m. Hienosti ja erittäin aistikkaasti oli nämä järjestetty, jotta

muutamiin esineihin oikein täyttä perää mieltyi. Loistokas oli tämä osasto yleensä, ja loistoa lisäsivät eräiden Moskovan ja Warsovan kulta- ja hopeaseppäin teokset.

Ilmapurjehtijain paviljonki.

Aivan erityinen huoneusto oli luovutettu ilmapurjehtijoillekin. Lavea oli tämäkin osasto monellaisine esineineen. Se sisältää kaikenmoisia ilmapumppuja, lämpömittareita, lämmitys- ja jäähdytyskoneita, ilmapuntareita, kompasseja y. m. tälle alalle kuuluvia tarpeita. Mahdottoman iso ilmapallo täytettynä kaasulla oli myöskin. Saivatpa halulliset tehdä pikku huvimatkojakin. Allekirjoittanutkin sai tyydytetyksi ilmassapurjehtimisintonsa, joka sivumennen sanoen oli pikkupallerosta saakka ollut sangen suuri — mutta siitä myöhemmin. Haluaville antoi tämän osaston hoitaja tarpeellisia ohjeita koneiden käyttämisestä y. m. näitä koskevista asioista. — Ilmassapurjehtijain vaateosasto kuului samaan paviljonkiin. Vaatteita olikin jos jonkinlaisia sekä suuremmille että pienemmille „lentäjille“. Osasto oli mitä täydellisin, ja katsoja sai hyvän käsityksen tälle alalle kuuluvista koneista ja tuon kulkuneuvon vaarallisuudesta.

Hyväntekeväisyysseuran paviljonki.

Tämmöinen paviljonki oli myöskin olemassa! Tämäpä oli sen lisäksi näyttelyn muhkeimpia rakennuksia. Siinä osastossa oli koolla kaikkien Wenäjän hyväntekeväisyysseurain ja yhdistysten käsityöt, joita olikin kertynyt jommoinenkin joukko. — Se osottaa miten paljon löytyy Wenäjälläkin hyvää tarkoittavia laitoksia ja henkilöitä, jotka uhraavat paljon aikaa ja varoja kärsivien lähimmäistensä hyväksi. Siellä oli käsitöitä n. k. koruompeluksia, virkkauksia, neuloksia, vaate- ja ompeluleikkauksia, mattoja, piirustuksia, taidemaalauksia, kulta- ja hopeasepän, sorvarin, suutarin, puusepän, satulamaakarin y. m., muilla aloilla työskenteleväin henkilöiden käsiteollisuutta. — Innokkaasti tehdään työtä Wenajälläkin kovaosaisten kanssaihmisten kurjuuden ja puutteen lieventämiseksi. Erityiset n. s. laupeudensisaret olivat tämän osaston hoitajina.

Koulupaviljongit.

Koulupaviljonkeja oli useampia. Suuria koulurakennuksia tavattiin täysine kalustoineen näyttelyssä aivan luonnollisessa koossa muutamain maaseutukoulujen piirustusten mukaan tehtynä. — Suomessa kyllä

useammassa seudussa tavataan isoja kansakouluja, vaan sitäkin isompia ja käytännöllisempiä on Wenäjän valtakunnan sydämmessä. Luokkahuoneet ovat isot uudenaikaisine pulpetteineen ja isoine, monine karttoineen y. m. opetusvälikappaleineen. Voimisteluhuoneet ovat korkeat ja tilavat sekä varustetut kaikellaisilla voimistelukaluilla. Joukko oppilaiden piirustus-, kirjoitus- ja laskuvihkoja oli isot pöydät täynnä arvosteltavina.

Kun astuit käsityöosastoon, niin tuskin uskoit omia silmiäsi, sillä täällä näit käsitöitä, joita et suinkaan olisi luullut oppilaiden tekemiksi. — Naikkoset esiintyivät koru-, virkkoo- ja vaatetusteoksineen sekä ompeluksineen. Eri osastoiksi oli käsityöt järjestetty. Suuret joukot kudottuja vaatekääröjä, hienompia ja karkeampia, joukko suuria matto-ompeluksia, miesten, naisten pukuja y. m. löytyi siellä. — Eivät poikainkaan käsityöt olleet huonoimpia, jos eivät vaan vielä edellä naistenkin. Ihmetellä sait, kun edessäsi oli koko joukko oppilaitten tekemiä isoja, puhtaita rautateoksia n. k. suuria rautasorvia, sepän, puusepän alalle kuuluvia esineitä, erittäin sievästi tehtyjä veitsiä, kirveitä, sahoja y. m. Osasto sisälsi muutamia pienempiä höyrykoneitakin, jotka sähkön avulla tekivät työtä. Puusta oli laitettu iso määrä monenlaisia huonekaluja, talousesineitä y. m. Paljon oli uhrattu aikaa näihin huonekaluihin, sillä useimmat olivat somistetut aivan

mestarillisilla leikkauksilla ja koristuksilla. Koko tämä osasto oli kerrassaan hieno ja aistikas ja osoitti tekijöidensä näppäryyttä ja huolellisuutta ja monesta kai aikanaan tulee täysi mestari alallaan. — Näyttää siltä, että Wenäjän sydänmaan kouluissa pannaan suuri paino kotiteollisuudellekin muiden oppiaineiden rinnalla. — Osasto antoi täysin selvän ja miellyttävän kuvan Wenäjän kouluoloista ja näytti kuinka pitkälle on päästy kansansivistyksen jalossa työssä. — Luultavata on, ettei kuitenkaan kaikissa maansydämen kouluissa voida näin täydellisesti opettaa käsiteollisuutta, vaan suuremmissa kumminkin. — Opettajia lavean valtakunnan kaikilta haaroilta tapasi luokkahuoneet täynnä pitkin päivää tutustumassa näyttelyyn.

Karttapaviljonki.

Karttaosaston rakennus sisälsi karttoja kaikilta maailman ääriltä. Siinä oli mahdottoman suuria sein- ja pallokarttoja sekä kaikenlaisia mittauskoneita ja kaavoja. — Erinomaisen aistikkaasti tehtyjä kipsisiä kaupungin karttoja tavattiin pöydillä. Niissä oli talot ja kadut valaistuspylväineen koitettu laittaa samanmallisiksi, kuin ne todella ovat, järvet ja joet, kukkulat ja laaksot olivat aivan luonnon mukaan. Kou-

luopettajat oppilaineen näkyivät olevan erittäin näihin taideteoksiin ihastuneita.

Kaivososaston paviljonki.

Maanalainen kaivososasto antaa näyttelyssä erityisenä paviljonkina täyden kuvan Siperian kulta-, hopea sekä hiilikaivoksista. Kaikenlaisia nosto- ja perkauskoneita oli nähtävänä. Samassa osastossa oli myöskin Pitkärannan kaivostehdas kuvattuna. Kullan huuhtoma- ja puhdistuskoneita monine salaisine lokeroineen oli jos jonkinlaiaia luonnollisessa koossaan. Kaikenmuotoisia värikivennäisaineita oli runsaasti katseltavana. Aamu- ja iltapäivällä pitää luennoita kaivoksista tällä alalla perehtynyt henkilö. Luennonpitäjä koitti asiata selvittäessään vedota koneisiin, näyttäen miten ja mitä kullakin koneella tehdään. — Tämä kaivos monine syvine maanalaisine käytävineen kuvasi selvään kaivostyön vaikeudet ja vaarallisuudet. Väkisinkin tulee ajatelleeksi niitä satoja kansalaisiammekin, jotka vuoden pitkään noissa synkissä luolissa, mihin päivän valo ei koskaan tunkeudu, matelevat ankarassa työssä. Tässä jos missä toteutuu vanha suomalainen sananparsi: „surman suusta on elatus hankittava.“

Pelastusaseman paviljonki.

Ei luulisi näyttelyssä löytyvän tämmöisiä osastoja, vaan kun ympäriinsä kulkee ja tarkoin seuraa kaikkia sanomalehtimiehen silmillä, niin aina tapaa uutta katsottavaa, joka on aivan käytännöllistä ja hyödyllistä niinkuin tämäkin osasto. Kohta sisäänastuttuasi tulet uteliaaksi ja rupeat pelastusesineitä toinen toisensa jälkeen tarkastamaan ja tutkimaan, jolloin huomaat tapaavasi aivan sukkelia ja käytännöllisiä pelastuskeinoja hukkuville. — Seinällä oli isoja kuvamaalauksia, jotka esittivät hukkuvia mikä missäkin asennossa. Kauemmin tauluja katseltuasi näit jonkin pelastajan pelastusesineineen kuvattuna jossain toisessa taulussa noiden hukkuvain kimpussa. Näyttikin siltä että nuot kapineet ovat mainiot tositarpeessa. — Samalla annettiin neuvoja miten on menetteleminen tämmöisissä tapauksissa pelastetun suhteen. — Osastossa oli joukko kaikentapaisia pelastusveneitä nähtävänä. — Kahdesti viikossa näytti eräs merimies pienessä lammessa, joka oli aivan lähellä, miten on meneteltävä, kun venhe sattuu kaatumaan. Hauskaa ja opettavaa oli katsella, kun leikillä näytettiin, miten oppinut uimari vedessä Vellamon kanssa taistelee. Lampi oli kaivettu jotenkin syväksi, johon helposti olisi saattanut hukkua. Venheen tuo näyttäjä kohta

aivan keskilammessa ja itse suistui päistikkaa pohjaan. Hän ei huomannut itsekään, kun jo jäi purtensa alle. Täällä ei hän kauvan kestänyt, vaan nousi hyvin rauhallisesti veden päälle, pitäen kiinni venheensä laidasta ja tuossa tuokiossa hän oli jo takaapäin hypännyt veneensä päälle kellumaan, alkaen vatsallaan meloa pengermätä kohti. — Samalla hän näytti monenlaisia uimahyppyjään ja vedenalaisia sukelluksia ja viipyi niin kauan upoksissa että luuli jo hänen sinne jääneenkin; mutta vieläpä mitä, kohta hän kohosi veden päälle kelluen siinä aivan kuin sorsa laineilla.

Saman pienen lammen rannalla oli suomalainen majakka rakennettu monivärisine signaalilyhtyineen. Tämä antoi kyllä selvän kuvan majakkalaitoksista maassamme, miten näillä meren purjehtijoita voidaan avustaa.

Kiinalaisten paviljonki.

Olin unhotttaa mainita kiinalaisten kotiteollisuusosastoa. Paviljonki oli heidän maansa malliin rakennettu ja sisälsi vaan yksinomaan heidän teollisuuttaan. Kiinaan posliinia — muistan jo koulupoika-ajoiltani kiitetyksi Arabian posliinin kanssa maailman paraiksi. Kyllä meikäläisen täytyy tunnustaa, ettei tämä kiitos suinkaan ole liioiteltua mikäli näyttelystä voi päät-

tää. Posliiniastioita monenlaisine koristuksineen ja maalauksineen olikin toinen toistaan kauniimpia. Ne olivat järjestetyt osastoihin eri tehtaiden tuotteiden mukaan. Kiinalaiseen näyttelyyn huuluu tietysti etusijassa teetä. Tätä olikin yllin kyllin puserrettua neliönmuotoisissa paloissa. Tavattiinpa koko joukko pitkin päivää käynnissä olevia koneitakin. — Kiinalaisten muukaan teollisuus näyttelystä päättäen ei näy olevan jäljellä muista, sillä osasto sisälsi jos jonkinlaista n. k. kulta-, hopea-, vaate-, puuvillateollisuutta y. m. — Osasto antoi kyllä selvän kuvan Kiinan teollisuudesta, vaan se mikä tästä puuttui oli, ettei siellä ollut itse itämaan poikia. Paljon miellyttävämpi olisi ollut, jos vinosilmäiset näytteillepanijat olisivat itse myöskin suvainneet esiintyä.

Ryhmäteollisuuden paviljonki.

Niinkutsuttu ryhmäteollisuus, s. o. kyläkunnittain saman teollisuuden harjoittaminen, on Wenäjällä jotenkin yleinen pitkistä ajoista asti. Mutta erittäin kehittynyt ja laajalti levinnyt se on Volgan latvapuolella sekä Okan ja Kaman varsilla ynnä Dnjeprin ja länsi-Dviinan rannoilla. Missä maanviljelys on vähemmän arvoinen mutta luonto tarjoaa muita rikkauksiaan runsaammin, sinne ryhmäteollisuuskin on

vahvimmin juurtunut. Saman taidon, minkä isä on saanut vanhemmiltaan, opettaa hän vuorostaan omalle pojalleen jo pienuudesta pitäin. Kun noin kautta ikänsä harjottaa vaan samaa teollisuutta, niin kylläpä viimein onkin koko mestari alallaan. Aasianpuoleisessa Wenäjässä on tämmöinen teollisuus enimmin kehittynyt Turkestaanissa ja eteläosissa Kaukasiaa. Yhteensä lasketaan ryhmäteollisuuden harjoittajia olevan Wenäjällä lähes 7 miljoonaa henkeä, joka on melkein kuusi kertaa lukuisampi kuin varsinaisissa tehtaissa. Luonnon tarjoomien ainesten sekä paikallisten olosuhteitten mukaan on tämä teollisuus levinnyt mitä monipuolisemmaksi. Enimmin harjotettuja ovat kutoma-, puu- ja metalliteollisuus, mutta jotenkin suuressa määrässä myöskin leikkikalujen valmistus, pyhäinkuvien, piirustus-, sarvi- ja nahkateollisuus.

Parhaimman käsityksen näistä teollisuuden haaroista sai pistäytymällä näyttelyn erityiseen ryhmäteollisuuden osastoon. Iso, hovintapainen talo oli niin täyteen ahdattu lukemattomilla tavaroilla, ettei tietänyt oikein mistä tuli alkaa katsella. 37:stä kuvernementista oli niitä koottu lähes 3,000 näytteillepanijalta. Naisten käsitöistä mainittakoon vahvat ja sievät käsinkudotut kankaat, matot ja pitsit. Mutta omituiselta tuntui tässä kirjavassa teollisuudessa tavata urkuharmonioita venäläisten talonpoikain käsistä lähteneinä. Niin sirotekoisia ne eivät olleet kuin tehtait-

ten valmistamat meidän kaupoissamme, eivätkä äänivaratkaan olleet mitään kehuttavia mutta eipä ihmekään: tämä teollisuus lienee niille vielä liian uutta, jonka tottumattomalla kädellä kirjoitettu päällekirjoituskin osotti sen „samoutsjkan“ työksi.

Tehdasteollisuuden paviljonki.

Suurempain paviljonkien joukkoon kuului tämäkin osasto. Siinä oli nähtävänä esineitä, mitä suinkin ajatella voi, avarasta Wenäjän valtakunnasta. — Suomen teollisuutta tavattiin myöskin siellä n. k. Koivuniemen nokitehtaan, „Kangas“ osakeyhtiön Jyväskylästä, Åströmin nahkatehtaan, Helsingin ja Tampereen tapettitehtaitten y. m. tehtaitten teoksia.

Paljon oli todellakin tässä osastossa jauhoja, suurimoita, sokeria, siirappia, tupakkia, paperia, lasia, posliinia y. m. y. m. Koko joukko Wenäjän pienempätä n. s. hienompaa teollisuutta oli myöskin sinne sijoitettu.

Kotiteollisuuden paviljonki.

Tässä paviljongissa vasta Wenäjän maamiehen, „musikan“, teollisuus esiintyi täydessä loistossaan. Paljon olikin tänne koottu esineitä niin hyvin Uralin

länsi- ja itäpuolelta kuin kaukaisesta Pohjolasta ja liedosta suvesta. Tästä saa täydellisen kuvan Wenäjän maakansan kotiteollisuudesta. Näyttää siltä, ettei Wenäjän talonpojalla ole „peukalo keskellä kämmentä“, kuten sanotaan, sillä kerrassaan hienoja ja sirotekoisia teoksia oli tuotu tänne kestämään ankaria arvosteluja; tietysti joukossa löytyi huonompaakin, jopa alaarvoista. „Musikkoja“ olikin osastossa useampia valmistelemassa lasten lelusia, lusikoita y. m. pienempiä esineitä.

Paperituotteiden paviljonki.

Paperituotteiden paviljonkeja oli näyttelyssä useampia. Isot tehtaat olivat panneet tavaroitaan eri paviljonkeihin, saadakseen suuren yleisön huomion paremmin niihin kääntymään. Enimmäkseen oli näissä mitä erilajisimpia katto- ja seinäpapereja, mutta oli tietysti muitakin n. k. kirjoituspaperia, joskin paljoa vähemmässä määrässä kuin edellisiä. Suomalaiset tehtaat olivat myöskin lähettäneet koko joukon teoksiaan ja kykenivät ne luullakseni hyvyydellään kilpailemaan suurtehtaiden teollisuuden kanssa milloin tahansa.

Laivarakennus- ja venepaviljonki.

Suurenmoinen oli todellakin laivanrakennusosasto. Aivan isoja laivarakennuksia sekä kaikenlaatuisia veneitä oli siinä ihailtavana. Joukko höyrylaivoja sekä pieniä höyrylaivamalleja Wenäjän suuremmista laivoista n. k. „Amiral-Navarin'ista", „Aasiasta" sekä vieläpä „Eläköösta" ja „Kointähdestä" y. m. löytyi myös. Tässä osastossa herätti huomiota edesmenneen Pietari I:sen venhe. — Näytteillä oli myöskin kaikenlaisia laivanrakennusmalleja ja piirustuksia.

Sukeltajain paviljonki.

Sukeltajain paviljonki oli myöskin sievä, aivan pyöreä rakennus, joka antoi katsojalleen täydellisen kuvan sukeltajain tehtävistä. Sen selväpiirteisemmin selvisi sukeltajain toimi kun usean sylen syvyisen ammeen pohjaan laskeutui sukeltaja työhön. Kupeessa olevasta reiästä sai lasin läpi nähdä, miten hän siellä pohjassa aivan levollisesti työskenteli. Sangen hauskaa oli katsella kuinka hän veden alla aivan vapaasti voi pitkät ajat toimia. — Osasto sisälsi vain yksinomaan sukeltajan alalle kuuluvia esineitä n. k. ilmapumppuja, ylösnostokoneita, vettä kestäviä vaatteita y. m.

Lasiastiain paviljonki.

Jos missä, niin tässä sitä oli lasia jos jonkinmoista. Oli akkuna- ja kuvasinlasia, oli lasisia ruoka- ja juoma-astioita, oli lasista tehtyjä kirjoituskaluja ja kaikenlaista pientä esinettä. Täällä oli myöskin nähtävänä kaikenkokoisia lasinvalmistuskoneita ja puhaltimia, sekä joukko väriaineita, joilla lasia kirjavaksi saadaan.

Sähkösanomatoimiston paviljonki.

Rautatiehallitus Wenäjällä oli koittanut parastaan pannen rautatienalalle kuuluvat koneet niin tarkoilleen kuin vaan oli ollut mahdollista. Pyramiidin muotoinen paviljonkirakennus yksistään vaan sisälsi esineitä pienimmistä suurimpaan saakka. Tämä osasto oli samalla yleisön palveluksessa ja olikin aivan tarpeellista niille monille sadoille sähkösanomain lähettäjille, jotka lähettivät pikatietoja ympäri valtakunnan päivän tapahtumista. — Haluaville annettiin osastossa ohjeita. Naputusta ja raksetta kuuluikin ympäri rakennusta. Paljon uutta ja opittavaa käsitti tämäkin paviljonki.

Sotilassairashuoneen paviljonki.

Wenäjä on tunnettu runsaslukuisesta sotaväestään, mikä onkin luonnollista valtakunnan laveuteen nähden. Näyttelyssäkin oli sotilaskunta esittänyt nähtäviksi sairashuoneosaston, johon kuuluivat jalka-, meri- ja hevosväen sairashuoneet kaikkine diakonissahoitajineen. Tämä osasto antoi täyden kuvan sotilaselämästä leirissä ja sodanaikana. Siellä keksi jos jonkinlaisia matkustus-, sairashuone- ja upseerivaunuja, kaikki mitä mukavimmasti sisustettuja. Osasto oli vahasotilailla koetettu saada mitä parhaimmin ja luonnollisimmin kuvatuksi. Nämä valesotilaat esittivät enemmän tai vähemmän haavoittuneita kääreisiin sidottuina. Näitä katsellessa tunsi sydämmessään sääliä niitä kohtaan, joitten jäseniä sodassa mitä kauheimmin silvotaan ja jotka koko ikänsä jäävät raajarikoiksi. Liikutetuksi tuli kovaluontoisinkin ihminen, ja harva lähtikin näiden luota, joita eivät kyyneleet olisi silmiä kostuttaneet. Tämän yhteyteen kuului n. k. anatomiaosasto, jossa oli joukko ruumiinosia rohtumineen ja kipuineen. — Kuten sanottu, oli tämä osasto koetettu saada niin todellisuuden mukaiseksi kuin mahdollista, niin että yksinkertaisinkin ihminen sai tästä täyden kuvan. — Ei ihme olekaan, jos osasto vetikin yleisön huomion puoleensa, sillä kaiken päivää oli uteliaita ihmisiä kysymyksillään vaivaamassa „haavureja“, joita sairas-

huoneella oli useita, kukinomalla alallaan ohjeita antamassa. — Olihan tässä yllin kyllin vainon tuottamaa kurjuutta katsottavana. Kumma on, jollei rauhanaate saa kannattajia, kun omin silmin nähdään kuva — jos kohta ei todellisen vertaistakaan — niistä hirmutöistä, joita muka oikeuden nimessä sodassa harjoitetaan.

Lääkäriosaston paviljonki.

Lääkäritkin olivat panneet koko joukon koneitaan ja leikkauksiaan näytteille. Suuri rakennus oli luovutettu heille. Osastossa olikin nähtävänä lääkärin alalla kuuluvat koneet täydellisesti. Lääketieteellinen kirjallisuus vanhoilta ajoilta saakka oli koottu sinne, ja seisoikin useita suuria kirjakaappeja täynnä paksuja kirjoja ja esitelmiä. Nuoret lääketieteen ylioppilaat täyttivät suuremman osan päivästä tämän osaston, jossa heillä oli paljon tutkittavaa.

Apteekkiosaston paviljonki.

Pistäydymme nyt lääkärien luota rohtolaan, sillä semmoinenkin löytyi täydellisesti sisustettuna. Suurenmoista kaupungin apteekkia monine purkkineen ja

pulloineen kaikellaisine voiteineen ja lääkkeineen tämä kuvasi. Äärettömät määrät raaka-aineita oli varastossa. Apteekkiin kuuluvia koneita rohtojen valmistamista varten y. m. esitettiin myös. Vielä oli osastossa joukko voimisteluesineitä, mitkä kaikki olivat sangen tarkoituksenmukaisia ja sirotekoisia.

Koneosaston paviljonki.

Jos tahtoi näyttelyn „henkisimmiltä puolilta“ siirtyä keskelle vilkkainta tehdas- ja teollisuuselämää, tarvitsi mennä vaan koneosastoon. Kyllä siellä sai nähdä kaikki ne lukemattomat välikappaleet, joita meidän päivinämme ihminen tarpeidensa tyydyttämiseksi käyttää. Siellä tapasi sahoja, myllyjä ja tehtaita aina kaikkein pienimpiin konelaitoksiin. Hauskaa oli nähdä kuinka kone leikkasi 4 sentim. paksuista rautalevyä aivan kuin peltiseppä läkkipeltiä. Kaikki osaston koneet olivat päivällä käynnissä höyryn tai sähkön voimalla, niin että jo suhina ja käynnin ryske, joka rakennuksessa vallitsi, vaikutti hämmästyttävän mahtavasti. Olkoon vielä mainittu, että osastossa oli täydessä työssä m. m. virvoitusjuomatehdas, mistä halvalla maksulla sai virvokkeita nauttia. Suomalaista koneteollisuutta oli tässä Paul Wahl ja kumppanin

sähkökoneet, Gallénin valutehtaan teoksia Wiipurista ja Turun konetehtaan koneosia.

Maanviljelysosaston paviljonki.

Maanviljelyskalujen tehtaat ovat luultavasti suuremmoisia laitoksia, sillä niillä oli useimmilla omat paviljonkinsa. Yksin Turun maanviljelyskalustotehdaskin oli laittanut oman paviljonkinsa. Paitsi kaikkia maanviljelyksessä käytettyjä koneita niinkuin puima-, viskuu-, kylvö- ja niittokoneita, myttyjä, auroja, äkeitä y. m., oli kokonaisia meijereitäkin höyry-, hevos- ja käsivoimalla käypiä. Kaikki ne olivat tulisessa kiireessä: maitoa kuorittiin ihmeellisen pian, voita valmistui yks kaks ja maukasta juustoakin syntyi niinikään suuret määrät. Mielestäni oli osastossa liiankin vähäpätöisiä ja tarpeettomia kaluja; jos niitä kaikkia rupeaisi meijeriinsä hankkimaan, niin luulisin kustannuksien nousevan siksi korkealle, että kuperinkeikka ajan pitkään seuraisi.

Maanviljelystuotteiden paviljonki.

Maanviljelys, Wenäjän satamiljoonaisen kansan pääelatuskeino, oli näyttelyssäkin laajemmin, monipuolisimmin edustettuna. Sille oli rakennettu kaksi komeaa

500 neliösylen laajuista huonetta, jotka olivat aivan täyteen ahdatut viljeltävillä siemenlajeilla ja niiden tuotteilla. Täällä sijaitsi kokonaisuudessaan varsinainen talonpoikaismaatalous paikkakunnallisessa karvassaan sekä kokoelmia yksityisten tilanomistajain maanviljelyksistä. Mitä maanviljelyksen ohessa maatalouteen kuuluu, niinkuin hedelmätarhan ja ryytimaan viljelys, hedelmien hoito, kuivatus, viinin valmistus, kotiteollisuus talossa tarvittavia kaluja ja koneita varten, ynnä koti- ja raavaseläinten hoito, maitotalous, mehiläishoito y. m. y. m. oli näillä kaikilla omat lajinsa mukaiset eri osastonsa rakennetut. Edellämainitussa varsinaisessa maanviljelysosastossa veti erittäin huomion puoleensa eräs keskelle huonetta rakennettu korkea nelikulmainen patsas. Poikkipuolisilla viivoilla se oli jaettu eri osiin ja sen sivut liimaamalla peitetyt niillä viljalajien siemenillä, joita Wenäjällä enin viljellään. Patsaan kyljessä seisoi vuosiluku 1895 ja $^1/_{1000000}$. Tämä patsas kuvasi Wenäjän viljasatoa v. 1895 ja oli miljoonasosa siitä viljapurnusta, joka täyttyisi mainitun vuoden sadosta eri viljalajeihin katsottuna. Laskujen mukaan tulisi todellisuudessa Wenäjän yhteisen viljapurnun olla alaltaan 12 desjättiinaa laaja ja yksi virsta korkea. Tuohon jättiläishinkaloon mahtuisivat 1895 vuoden rukiit, kaurat, vehnät, ohrat ja tattarit — yhteensä 333 miljoonaa kulia eli 2,500 miljoonaa puutaa. Patsasta ympäröivät paikallisviras-

tojen kokoamat tilastolliset tiedot kunkin viljalajin sadosta mainittuna vuonna kotona käytetyistä ja ulosviedyistä viljamääristä.

Rautatievaunujen paviljonki.

Jos tahtoi tutustua kulkuneuvoihin, niin sopi pistäytyä siihen paviljonkiin, jossa rautatiealalle kuuluvat koneet olivat nähtävänä. Vetureita, rautatievaunuja, ratakiskoja, vekseli- ja signaalilaitoksia oli sekä vanhaa että kaikkein uusinta rakennetta. Katsojan huomio kiintyi epäilemättä Wenäjän keisarien kullalta loistaviin vaunuihin, joista etenkin upea sekä ulko- että sisäpuolelta on keisari Nikolai I:n vaunu. Rautatiellä käytettävistä konelaitoksista näyttivät varsinkin muutamat vekselit erittäinkin käytännöllisiltä. Vekselimiehen ei näet tarvitse esim. talvipyryyn lähteä tärkeätä tehtävätään toimittamaan; hän vaan istuu kotonaan ja liikuttelee muutamia tankoja, niin vekseli kääntyy minne vain tarvitsee. — Osastossa oli m. m. koko Wenäjän vaunumalleja koneineen nähtävänä.

Metalliaineiden paviljongit.

Metalliaineiden paviljonkeja oli useampia. Siperian rautatehtaat jo yksistään omistivat moniaita raken-

nuksia, puhumattakaan Moskovan, Pietarin ja Warsovan näytteillepanijoista. Näissä olikin rautaa jos jonkinlaista: malmia, terästä, kuparia, tinaa, aluminia y. m. Rautamultaa ja mustetta oli suuret laatikot täynnä. — Osastossa oli koko joukko suurempia ja pienempiä valmistamattomia sekä valmistettuja koneosia. Oli myöskin mahdottoman pitkiä rautatiekiskoja aivan uutukaista mallia; rautatievekseliä, joista jo edellisessä kirjoituksessa mainitsin, oli useammassa metalliosastossa myöskin pantu näytteille.

Ajokalujen paviljongit.

Siirrymme nyt ajokalupaviljongeja katselemaan. — Moskovasta ja Pietarista oli tuotu mitä hienoimpia ajokaluja n. k. vaunuja, rilloja, sarapaania, kilpa-ajorattaita, kuomurekiä, vossikkarattaita, työrekiä y. m. Erittäin hienoa, sirotekoista työtä tavattiin näissä. Oli joukko polkupyöriäkin yhtä, kahta jopa kuuttakin henkeä varten. Pietarista oli tuotu sähkövaunut näytteille. — Näissä paviljongeissa löytyi myöskin suuri määrä hevosvaljaita useammista Moskovan, Pietarin ja Warsovan tehtaista. — Oulusta oli samassa osastossa Åströmin tehtaan valjaita koko joukko sekä hienompia että halvempia. — Kyllä näillä ajokaluilla uskaltaisi lähteä sievimmänkin hempukan kanssa ajaa karauttamaan.

Eläinosaston paviljonki.

Hevosista oli pidetty erittäin hyvää huolta. Näitä varten olikin laitettu jos jonkintapaisia tallirakennuksia. Hevosten luku lieneekin kohonnut lähes 2,000. Kilpailussa osaaottivat useampain hevossiitoslaitosten, kuten Moskovan, Pietarin y. m. hevoset. Kilpaajohevosia niinikään oli monelta haaralta, enimmät kuuluisia juoksijoita. Uralin arohevosia oli myöskin koko joukko, ja niitä myytiin pitkin näyttelyaikaa. — Yleensä todistivat nämä järkiperäisen hevoskasvatuksen viime aikoina Wenäjällä tuntuvasti kohonneen.

Lehmiä oli myöskin suuri liuta ja useammat sekarotuisia. Isoja Hollannin rotuisia oli suureksi osaksi. Muutamat lehmät ja sonnit vetivät huomion puoleensa erinomaisen kokonsa puolesta. — Lehmäinhoito ei näillä seuduin ole huonompia, päättäen näytteillä olevista elukoista.

Lampaita Uraalin vuoriseuduilta ja kaikkialta Wenäjältä oli tavaton joukko. Useat olivat erittäin uhkeita pitkine villoineen. Wenäjän vuoriseudun lammas näkyy olevan liiankin suureksi kehittynyt, ja sitä isompia olivat vielä pässit pitkine kiehkuroine sarvineen.

Vuohia, muutamat liiankin suurta kokoa oli samassa paikassa. Kilista saatiin koko lailla maitoa, jota samalla myytiin kaupaksi.

Koiria oli kaiken rotuisia, sylirakista suurimpaan jahtikoiraan saakka. Erityiset sukuselitykset olivat kunkin kopin kupeella, jotta katsoja tutustui koirien sukulaissuhteisiin ja perheseikkoihin, tarvitsematta käyttää apunaan mitään yleishistoriallista teosta.

Linnuilla oli myöskin omat osastonsa. Täällä olikin laulajaa ja lentäjää jos jonkinlaista, oli siellä tunnettuakin jos tuntematontakin, kotomaalaisia jos muukalaisiakin: varpusia, pääskysiä, kyyhkysiä, kanoja, kukkoja, hanhia j. n. e. Suuri osasto oli kaikenlaisia kotomaalaisia lintuja.

Asuinrakennusten paviljongit.

Mutta enin kaikkea, mikä meidän miehille olisi ollut erittäin opettavaista nähdä ja tuiki tarpeellistakin, oli tulenkestävä talonpoikaiskylä. Joka talo siinä olisi kelvannut vaikka minkälaisen pohatan asuttavaksi, vaikka rakennusaineena oli melkein yksinomaan käytetty olkia ja savea. Tilavat tuvat, kujat, tallit, navetat, saunat j. n. e. kaikki olivat sotketut vaan oljista ja savesta. Seinät olivat taputeltu sileiksi ja kalkilla valkaistut, niin että oli vaikea tiiliseinästä erottaa. Tahallaan valkaisemattomaksi jätetyt paikat seinissä osottivat minkälaisesta „hongasta“ se olikaan laitettu. Entäs vesikatot: savivellissä lioitetut suorat

rukiinoljet tahi ruo'ot, jotka kattaessa vielä valellaan saviliejulla, niin ettei siihen jää paljon merkkiäkään oljista näkyviin. Tuommoiset talot ja kylät eivät näy pelkäävään liioin tulta eikä vettä, eikä aikakaan parin miespolven elettyä voine siihen hampaitansa iskeä. Oikeinpa tekisi mieleni tuon rakennustavan suhteen tehdä pieni ehdotus täkäläisille talollisille: Eiköhän kannattaisi kunnan yhteisillä varoilla lähettää jotakin halullista tarkemmin oppimaan ja tutustumaan tuohon rakennustapaan, jotta meilläkin voitaisiin ruveta laittamaan semmoisia huoneita ja taloja. Savea ja olkia olisi pikemmin köyhemmänkin saatavissa, sitävastoin kuin hirsitupa meillä vaatii sataisia. Eiköhän kannattaisi ruveta asiata hiukan tuumimaan?

Savikartanot olivat näyttelyssä täydessä kunnossa, toiset suurempia, toiset pienempiä kuten tavallista ainakin. Joka talolla oli ikkunoiden edessä oma sievä kukkatarhansa ja rakennuksen takana oivallinen ryytimaa tahi marjatarha. Jokainen talo edusti kauttaaltaan jotakin käsiteollisuudenalaa: yhdessä nivottiin vitsa- tai pärekoreja, toisessa tehtiin huonekaluja mitä hienoimpine puuhunleikkauksineen, kolmannessa kudottiin kangasta taikka neulottiin parillakymmenellä puukalikalla pitsejä, neljännessä viilailivat lukkosepät mitä konstikkaimpia lukkoja j. n. e.

Jälkimuistoja näyttelystä.

XII.

Täten olen tehnyt kykyni mukaan selkoa Nishnij-Novgorodin näyttelystä kesällä 1896. Esitykseni on ollut paikottain perinpohjainen, paikottain pintapuolinen, riippuen asian tärkeydestä y. m. selittämällä ymmärrettävistä seikoista. Puolustukseksi saattanen vielä mainita, että lupaukseni olikin ainoastaan esittää tuokiokuvia eikä mitään tieteellistä tai tilastollista teosta. Rohkenen kumminkin toivoa, että suosiollinen lukija on löytänyt jotain hupaista ja miellyttävääkin havaintojeni joukossa. Velvollisuuteni on vielä luoda loppukatsaus näyttelyyn.

Se yleinen luulo, joka oli kansalla ennen palkintojen julkaisua, ettei lautakunta muka tehnyt kunnollisesti työtään, antoi alussa aihetta monenlaisiin arveluihin. Useimmissa piireissä herätti kyllä tämä hätäileminen naurua ja muutamat koettivatkin selittää, ettei

edeltäpäin osata asiasta sanoa mitään, koska lautakunnan työn tulokset eivät olleet vielä julkisuudessa.

Tämä nurinpuolinen käsitys pääsi liikkeelle jo palkintolautakunnan työtä alottaessa. Se syytös, että koko joukko sen jäseniä oli semmoisia henkilöitä, jotka olivat kokonaan tai ainakin osaksi tarkastettavansa ammatin ulkopuolella, eivätkä olleet asiasta ymmärtäväisiä, kuten tämmöisissä lautakunnissa väkisin on oleminen, jos jossain määrin aiotaan saada yleinen tasoitus tehdyksi. Tämä olikin tietääkseni aivan oikeutettu.

*

Lähes neljä kuukautta olivat näyttelyn portit yleisölle avoinna ja esineet ankaran yleisön arvosteltavina. Tuotteita, jotka melkein loppuun saakka saivat olla paikoillaan, olikin sangen mieluista silmäillä ja tarkastaa. Loppupuolella alettiin kumminkin näitä myydä ja rahaksi muuttaa. — Itämaalainen teollisuus sujui parhain kaupaksi, sillä sehän on harvoin saatua. Suomen teollisuudella myöskin oli jotakuinkin hyvä menekki, sillä onhan Suomen tuotteiden kelvollisuus ja kestävyys venäläiselle entuudestaan tunnettu.

*

Muutamain tilastotaulujen mukaan kävi näyttelyssä keskimäärin 10—12-tuhatta henkeä päivässä. Enin katsojia kävi kesäk. 15 p:nä, jolloin niiden luku

oli 26,579 ja vähimmin saman kuun 1 p:nä eli 590 henkeä. Näyttely tuli maksamaan 8,800,000 ruplaa. Sisäänpääsymaksuja karttui noin 700,000 ruplaa. Valtio tuli näin tavoin kärsimään melkoisen vahingon. Mutta joskaan näyttely ei puolestaan jaksanut korvata menoja sisäänpääsyrahoilla, niin antoivathan rautatiet sitä enemmän tuloja. Näiden tulot kerrotaan melkoisesti tasanneen kustannukset, jotta valtio ei rahallista tappiota ollenkaan kärsinyt.

Hiljaisuudessa huhuttiin, että konepaviljonki vietäisiin Pietariin. Siellä tehtäisiin tästä keskuskonetalli, johon se olikin kyllin sopiva ja tarpeeksi avara. Taidepaviljonki lienee viety Moskovaan museorakennukseksi ja aasialainen paviljonki Parisin maailmannäyttelyyn. Keisarin paviljonki jäi kaupungille muistoksi. Suuri ja avara keskuspaviljonki annetaan olla siksi paikallaan, kunnes Wenäjälle tulee jonnekin uusi näyttely, jossa sitä käytetään samaan tarkoitukseen. — Muitten paviljonkirakennusten tulevia vaiheita en katso tässä tarpeelliseksi ruveta luettelemaan.

*

Tämä yleisvenäläinen taide- jateollisuus näyttely epäilemättä on oleva sangen suuriarvoinen Wenäjän kansan kotiteollisuuden ja maanviljelyksen edistymiselle. Tämä on avannut alhaisemman kansan silmät näkemään muutakin kuin kodin jokapäiväisiä pieluk-

sia. Usea rahvaan mies ja nainen hämmästyikin suuresti huomatessaan miten muualla on edistytty kaikessa. Näyttely tuleekin toivottavasti antamaan uutta vauhtia, uutta intoa kansalle pyrkimään muun maailman rinnalle. Tämä saaneekin suhteellisesti paljon aikaan edistyksessä avaran valtakunnan voimakkaiden kansanheimojen kesken, sillä tämä on side, joka tulevaisuudessa on epäilemättä yhdistävä Wenäjän kotiteollisuushaaran ja kaupan muun maailman kanssa. Näyttely ei siis ole ainoastaan mitä suurin arvoinen Nishnijn viljaville seuduille vaan vieläpä koko laajan valtakunnan yleiselle kehittymiselle. — Ei ihme olekaan, jos kansa olikin niin yleisesti innostunut näyttelyyn.

Toivomuksena kuuli usein lausuttavan, että useimmin toimeenpantaisiin taide- ja teollisuusnäyttelyjä, joista takapajulle jäänyt Wenäjän kansa saisi innostusta ja halua muitten kansakuntien tasalle kohoamiseen.

Ensimmäinen ja viimeinen ilmapurjehdusmatkani.

XIII.

Jo pikkupoika-ajoiltani oli ilmassapurjehtijan vaellus jonkinlaisena salaperäisenä kummituksena minussa päässyt kytemään. Koulussa käydessäni kyllä opettajani koettivat luoda selityksillään ja pikakuvillaan koulun isolle taululle ilmapallon muotoa ja sen salaperäistä rakennustapaa, sikäli kuin he itse olivat oppikirjoista saaneet siitä käsitystä. Voin melkein sanoa heidän aivan pänttäämällä päähäni asiata takoneen; turhat kumminkin olivat heidän ponnistuksensa. Minun aivoni eivät kuitenkaan ottaneet luodakseen pallosta sen valoisampaa kuvaa, mitkä silmilläni oppikirjastani sain nähdä, nim. pyöreä pallo, jota tuuli kuljettaa mihin haluaa, siinä kaikki. Tietysti aina, kun palloa tunnilla meille selvitettiin, olin valmis selvittämään sitä, mikä oli minussa saanut kyteä tästä asiasta. Kumminkaan eivät opettajani tätä hyväksyneet, joten saimme usein olla ristiriitaisissa kinastuksissa keskenämme.

Sen verran koetin asiasta kinastella, kuin koulupojan järki silloin kestää ja minkä verran opettajani kärsi nurinpuolista selvitystapaani kuunnella.

Seuraus näistä kinastuksista tietysti oli se, että sain jäädä jälkeenpäin asiasta selvää tekemään, joka kumminkaan ei voinut sen selvemmäksi tulla. Hänen turhat ponnistuksensa ilmapallosta eivät olleet minusta minkäänarvoisia, vaikka täytyihän minun taipua hänen selvityksensä mukaan asiata pohtimaan, päästäkseni pikemmin pois hänen ankarista kouristaan. Koulupojan on näet silloin pakosta tanssiminen opettajan pillin mukaan, vaikka joskus sekin menisi päin hiiteen. Pidinhän niin usein hänen seikkaperäisiä selityksiään — suoraan sanoen — pilana. Mutta jos silloin sanottiin korpin olevan valkean, niin täytyihän sen myöntää niin olevan, vaikka kyllä tiesi sen mustaksi. Semmoinen oli koulupojan sen aikuinen elämä.

Näin vuosien vieriessä oli tuo ilmapallopurjehdus tahtonut kerrassaan unhottua. Olin joskus kyllä saanut lukea sanomalehdistä ilmalaivalla purjehtijoista ja heidän vaarallisista matkoistaan, joten aina lukiessani tunsin vanhojen muistojen leimahtaneen muistojeni taivaalle. Aina silloin tahdoin innostua, vaan tuo innostus oli hetkellistä ja koko asia taasen sammui mielestäni silloin.

Viime vuosiin saakka oli asia minussa, kuten jo sanoin, salaperäisenä, vaan nyt viime aikoina ruvettiin

niin paljon kirjoittamaan insinööri Andréen matkasta, joten asia antoi minulle aihetta uusiin mietteisiin. Matka pohjoisnavalle ilmapallolla alkoi vähitellen selventää noita opettajani vanhoja selityksiä. Nyt vasta aloin saada jonkinlaista seikkaperäistä käsitystä ilmapallon tärkeydestä, sillä ilmapallo-asia saa vasta nyt minulta todellisen kunniasijansa, kuin asiasta on jo näin pitkälle päästy. — Nyt aloin ruveta opettajani vanhoja opetuksia vertailemaan näihin sanomalehdissä lukemiini uutisiin ja rupesin huomaamaan näissä olevan paljon yhdenmukaisuutta. Päätin tutustua asiaan perinpohjaisesti ja luettuani „*Tieteitten satumaailma*"-nimellisen kirjan, sain aivan uuden ja luullakseni täydellisen kuvan ilmapallosta. Nyt selvisivät minulle tarkoilleen ilmapallon salaiset seikat, joita näihin asti olin vaan hautonut jonkinmoisina utukuvina, ja nyt aikojen kuluessa jo vähitellen ovat muodostuneet jonkinlaiseksi selväpiirteiseksi todelliseksi kuvaksi.

Kerran päätin ottaa ilmapallosta selvän, kuin vaan olin saava tilaisuutta. Sillä tämmöiset urheilukertomukset saavat aina „sporttimiehen" sydämmen lämpenemään. Kun minäkin olen tuon tuostakin tuntenut itsessäni tätä urheilijan verta suonissani virtailevan, niin tunnen kaiken tämmöisen urheilun hauskalta itseeni vaikuttavan. — Näin kului pitkiä aikoja.

En suinkaan olisi koskaan luullut, että tämän kauan itsessäni kyteneen matkan uinailuni saisin tyy-

dytetyksi kaukana Wenäjän sydämessä Volgan aukeilla ulapoilla, lakeilla viljavainioilla. Nishnijssä se kumminkin tuli tapahtumaan elokuun puolivälissä. Nishnijn näyttelyssä oli — kuten edellä mainitsin — erityinen ilmapallopurjehtijainosasto täydellisesti esitettynä, jotta näin kovakallonenkin katselija sai aivan täyden kuvan maan ja taivaan välisistä retkeilyistä. — Intoni kasvoi tätä osastoa katsellessani, ja päätin nyt jos koskaan tilaisuutta käyttää hyväkseni. Useampina päivinä tutustuinkin aivan perinpohjaisesti ilmalaivan rakenteeseen. Näyttelyn puolesta jo ruvettiin nostamaan pallolla yleisöä ilmaan, ja halullisia olikin yltä kyllin, ettei tahtonut saada toiseltaan vuoroa. Lopulta vaadittiin että edellisenä päivänä piti ilmoittaa nimensä, jos seuraavana päivänä tahtoi kohota yläilmoille. Ilmassapurjehdusintoni kasvoi täälläkin päivä päivältä aina useammassa henkilössä, jopa lopulta näkyi muuttuneen — raivoksi.

Minunkin vuoroni tietysti oli kerran tuleva. Olinhan sanomalehtien kirjeenvaihtajana näyttelyssä, joten pallolla purjehtimiseen oli minulla jonkun verran enemmän kuin jollakin toisella tilaisuutta ja oikeutta. Kirjevaihtajamerkki rinnassani seisoin eräänä päivänä tämän osaston vieressä, jossa juuri laitettiin palloa työkuntoon. Haluni paloi nyt kohota ylös seutuja sieltä ihailemaan, vaan toisaalta tunsin itsessäni jonkinmoista pelkoa. Mutta pian katosi tämä, sillä huomasin erään

noin 17 vuotiaan neiden astuvan koriin, vaikka kyllä jotkut näkyivät häntä kiellelleen vaaralliselle matkalle lähtemästä. Huolimatta kumminkaan varoituksista istui hän rauhallisesti korissa. Tämä antoi minulle myöskin rohkeutta, sillä nuoren 17 vuotiaan immen rohkeus ja viehättävä kauneus saivat minussa katoamaan pelontunteen. Olin nyt aivan yhtä rohkea ilmapallokoriin astumaan kuin pienenä palleroisena kehtoon.

Juurikun ehdin koriin astua, lausui tuo oppaamme upseeri; „katova“ („valmis“), johon eräs toinen huusi sotilaille, jotka palloa kiinni pitivät: „pustiitte“ („päästäkää“), jolloin pallo aivan silmänräpäyksessä alkoi kohota ylös. Pallo heilui sinne tänne, sillä tuuli oli muuttunut ankaraksi myrskyksi. Meillä oli työtä ja vaivaa pitäessämme vahvasti korista kiinni, ettemme putoisi siitä pois. Upseeri kielsi noustessa alaspäin katsomasta, sillä sitä ei voi heikkohermoinen kärsiä. Neiti ei kumminkaan malttanut olla katsomatta ja jo matkalla korkeuteen hän pyörtyikin. Meillä oli täysi työ pitää häntä ylhäällä, sillä hän uupui, ettei enää tahtonut jaksaa jaloillaan seista. Äskeinen rusottava, nuoruutta uhkuva ruusunpuna neiden poskipäissä oli käynyt lumivalkoiseksi. Käsi, joka oli minun kädessäni, vapisi pelosta ja tuo äsken niin iloinen impi muuttui silmänräpäyksessä aivan kuin kuolleeksi olennoksi.

Pallomme pysähtyi, sillä sitä ei laskettu höyrykoneesta irti vaan annettiin leijailla köydessä noin 900—950 metrin korkeudella. Kahdeksan minuuttia seisoi se melkein samassa paikassa leijaillen vaan köyden nojassa, sillä joku koneen osa oli joutunut epäkuntoon. Tämä aika alkoi tuntua iankaikkisuutta pitemmältä ja kelloa katsellessamme luulimme näyttäjien kiinni takertuneen kellon kuperaan lasiin. Rajuilma puisteli koriamme, jotta oli täysi työ pysyä siinä. Viehättävää oli täältä siitä huolimatta katsella alas maata. Koko Nishnijn avarat seudut kuvastivat yhdeltä sievältä ruoholakeudelta. Tuskin voi erottaa suurimpia torneja ja rakennuksia toisistaan, vaan kaikki sulanneen yhdeksi ainoaksi ruoholakeudeksi. Nishnijn aukeat lakeudet olivat nyt ihailtavinani. Katsoi minne tahansa, aina sattui silmäsi eteen vaan aukeita kenttiä, ja sen toista päätä ei silmä, vaikka olisi miten tarkoin katsellut, erottanut. Alemmas laskeuduttuamme, kimaltelivat Volgan ja Okan peilikirkkaat pinnat tuhansine höyrylaivoineen ja aluksineen. Kerrassaan lumoava oli tämä näköala, jota pelvon tunteilla sai tällä kertaa ihailla. — Kohta olimmekin taas maassa palloinemme ja yleisö otti meidät käsien taputuksilla vastaan. Mutta impi oli vielä niin matkasta väsynyt, ettei omin voimin voinut nousta korista alas. Maahan päästyään astui hän hoiperrellen tuolille ihmisjoukkoon lepäämään, ja oli täysi työ saada hänet virkoamaan. Kauan

ei kulunutkaan, kun paikalla oleva lääkäri toi hänelle jotain rohtoja, mikä näkyi antavan hänelle voimia. Eipä olisi ehkä tuo lääke minullekaan haitaksi ollut vaikka en kehdannut pyytää. Nyt vasta tällä matkallani selvisi minulle ilmassapurjehtijain seikkailut ja tunsin saaneeni kylliksi kaikilta „lentoyrityksiltä".

Luullakseni toverini, impikin, tällä matkalla sai samoin kuin minäkin ilmapallointonsa tyydytetyksi ja aivan yhdessä päätimme tämän olevan ensimmäisen ja viimeisen ilmassapurjehdusmatkamme.

Hinta: 1 m. 25 p.